

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ
УКРАЇНИ**

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ

**ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**



**РОБОТА ПІДРОЗДІЛІВ
ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ З ДІТЬМИ
У КОНФЛІКТІ
ТА
КОНТАКТІ ІЗ ЗАКОНОМ**

Методичні рекомендації



м. Одеса
2026

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**РОБОТА ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ З ДІТЬМИ У
КОНФЛІКТІ ТА КОНТАКТІ ІЗ ЗАКОНОМ**

Схвалено та рекомендовано до друку
Вченою радою Одеського державного університету внутрішніх справ
(Протокол № 7 від 30 червня 2026 року)

Укладачі:

Пишна А.Г. - кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України Одеського державного університету внутрішніх справ

Ковальова О.В. - професор кандидат юридичних наук, доцент, кафедри адміністративної діяльності поліції факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України Одеського державного університету внутрішніх справ

Сухарева А.О. - кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративної діяльності поліції факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України Одеського державного університету внутрішніх справ.

Крижановська О.В. - кандидат юридичних наук, доцент, заступник директора навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України Одеського державного університету внутрішніх справ.

Денисова А.В. - доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін інституту права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ.

Берендєєва А.І. - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін інституту права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ.

Богдан В.В. - начальник управління ювенальної превенції Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України, полковник поліції.

Рецензенти:

Калянов Д.П. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративно-правових дисциплін інституту права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ.

Комісаров О.Г. – доктор юридичних наук, професор, т.в.о. заступника директора навчально-наукового інституту поліцейської діяльності з освітньої та науково-дослідної діяльності Національної академії внутрішніх справ.

Буга В.В. - доктор юридичних наук, професор, декан факультету №4 Донецького державного університету внутрішніх справ

P58 Робота підрозділів ювенальної превенції з дітьми у конфлікті та контакті із законом : методичні рекомендації. Пишна А.Г., Ковальова О.В., Сухарева А.О., Крижановська О.В., Денисова А.В., Берендєєва А.І., Богдан В.В. — Одеса: ОДУВС. 2026.— 84 с.

Методичні рекомендації присвячені комплексному дослідженню організації та особливостей діяльності підрозділів ювенальної превенції під час роботи з дітьми, які перебувають у конфлікті та контакті із законом. Проведено аналіз нормативно-правових засад функціонування підрозділів ювенальної превенції, вивчення організаційних форм і методів їх діяльності, а також дослідження особливостей профілактичної, виховної та адміністративно-юрисдикційної діяльності під час роботи з відповідною категорією дітей. У межах дослідження особлива увага приділяється оцінці ефективності взаємодії ювенальної превенції з іншими суб'єктами системи захисту прав дітей, визначенню проблемних аспектів практичної діяльності та розробленню науково обґрунтованих рекомендацій щодо її удосконалення. Методичні рекомендації спрямовані на підвищення рівня захисту прав та законних інтересів дітей, запобігання їх повторній протиправній поведінці й формування моделі роботи з дітьми у конфлікті та контакті із законом, заснованій на принципах дитиноцентризму та правосуддя, дружнього до дітей.

ISBN 978-617-7633-38-8

© А.Г. Пишна, О.В. Ковальова, А.О. Сухарева, О.В. Крижановська, А.В. Денисова, А.І. Берендєєва, В.В. Богдан. 2026
© ОДУВС, 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
1. Правові засади діяльності підрозділів ювенальної превенції щодо роботи з дітьми у конфлікті та контакті із законом	7
1.1. Поняття «діти у контакті із законом» та «діти у конфлікті із законом».	7
1.2. Міжнародні та європейські стандарти діяльності поліції з дітьми у конфлікті та контакті із законом. Практика ЄСПЛ.	10
1.3. Національне законодавство, яке регламентує діяльність підрозділів ювенальної превенції щодо роботи з дітьми у конфлікті та контакті із законом.	14
2. Профілактична діяльність підрозділів ювенальної превенції з дітьми у конфлікті та контакті із законом.	21
2.1. Особливості профілактичної діяльності підрозділів ювенальної превенції, спрямованої на запобігання потраплянню дітей у конфлікт із законом.	21
2.2. Особливості профілактичної роботи з дітьми, які перебувають на профілактичному обліку в поліції.	25
2.3. Закордонний досвід профілактичної діяльності підрозділів поліції щодо роботи з дітьми у конфлікті та контакті із законом.	33
3. Особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності ювенальної превенції з дітьми у конфлікті та контакті із законом.	39
3.1. Роль підрозділів ювенальної превенції у впровадженні принципів правосуддя, дружнього до дитини.	39
3.2. Сучасні методики опитування дітей у контакті та конфлікті із законом.	43
3.3. Найкращі практики та «типові помилки» в адміністративно-юрисдикційній діяльності підрозділів ювенальної превенції (за результатами моніторингу Єдиного державного реєстру судових рішень у справах за ст.ст. 173, 173-2, 173-4, 175-1, 178, 184 КУпАП).	50
4. Взаємодія підрозділів ювенальної превенції з іншими суб'єктами системи забезпечення та захисту прав дітей.	60
4.1. Місце та роль підрозділів ювенальної превенції в системі забезпечення та захисту прав дітей у конфлікті та контакті	

з законом.	60
4.2. Особливості взаємодії підрозділів ювенальної превенції з іншими підрозділами Національної поліції України щодо роботи з дітьми у контакті і конфлікті із законом.	62
4.3. Особливості взаємодії підрозділів ювенальної превенції з іншими органами державної влади, місцевого самоврядування, громадськими організаціями щодо роботи з дітьми у контакті і конфлікті із законом.	65
РЕКОМЕНДАЦІЇ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТОК	
Додаток 1. Глосарій (термінологічний словник).	82

ПЕРЕДМОВА

Дитина залишається дитиною навіть тоді, коли чинить погано. Інколи через відсутність життєвого досвіду, перебування у складних життєвих обставинах, позбавлення батьківського піклування, неспроможність правильно й об'єктивно оцінити ситуацію, в якій опинився підліток, він вступає у конфлікт із законом.

Дитина у конфлікті із законом - дитина, яка підозрюється, обвинувачується або визнана винуватою у вчиненні кримінального правопорушення або щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення чи визнана такою, яка вчинила адміністративне правопорушення, або дитина, яка до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною Кримінального кодексу України. Дитина у контакті із законом – дитина, яка перебуває у сфері діяльності юстиції щодо дітей, зокрема дитина у конфлікті із законом, або дитина, яка є потерпілою чи свідком у кримінальному провадженні або у справі про адміністративне правопорушення, або дитина, яка стикається із системою правосуддя у цивільних провадженнях.

Вчинення правопорушень дітьми, звісно, не є винятково проблемою для України. Дослідженням даної проблеми займаються наукові та практичні працівники багатьох європейських держав світу. Особлива увага приділяється з'ясуванню причин і умов, що сприяють протиправній поведінці неповнолітніх, а також розробці ефективних механізмів її профілактики. Зниження рівня стану правопорушень можливе за умови комплексного підходу, який поєднує правові, соціальні, психологічні та освітні заходи.

Важливу роль у цьому процесі відіграють підрозділи ювенальної превенції, які здійснюють профілактичну роботу з дітьми, схильними до вчинення правопорушень, виявляють фактори ризику їхньої протиправної поведінки та вживають заходів щодо їх усунення. Діяльність цих підрозділів спрямована не лише на запобігання правопорушенням серед дітей, а й на захист прав і законних інтересів.

Однак, залишається актуальним та потребує свого дослідження проблематика причин вчинення правопорушень дітьми, механізм здійснення ефективної профілактичної роботи з ними, особливості взаємодії підрозділів ювенальної превенції з іншими суб'єктами захисту прав дітей щодо роботи з дітьми у контакті і конфлікті із законом, особливості профілактичної роботи з дітьми, які перебувають на профілактичному обліку в поліції.

Дослідження цих напрямів у подальшому сприятиме поглибленню наукового розуміння причин і умов вчинення правопорушень дітьми, удосконаленню механізмів їх профілактики та підвищенню ефективної діяльності підрозділів ювенальної превенції.

У зв'язку з цим авторським колективом Одеського державного університету внутрішніх справ та Управлінням ювенальної превенції Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України розроблені методичні рекомендації «Робота підрозділів ювенальної превенції з дітьми у

конфлікті та контакті із законом», які складаються з чотирьох розділів: 1) правові засади діяльності підрозділів ювенальної превенції щодо роботи з дітьми у конфлікті та контакті із законом; 2) профілактична діяльність підрозділів ювенальної превенції з дітьми у конфлікті та контакті із законом; 3) особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності ювенальної превенції з дітьми у конфлікті та контакті із законом; 4) взаємодія підрозділів ювенальної превенції з іншими суб'єктами системи забезпечення та захисту прав дітей.

Передбачається, що у разі опрацювання змісту Методичних рекомендацій поліцейські оволодіють знаннями та навичками щодо правових засад діяльності підрозділів ювенальної превенції у роботі з дітьми у конфлікті та контакті із законом; особливостей профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання потраплянню дітей у конфлікт із законом; оволодіють знаннями щодо сучасних методів опитування дітей у контакті та конфлікті із законом та особливостями взаємодії підрозділів ювенальної превенції з іншими підрозділами Національної поліції України щодо роботи з дітьми у контакті і конфлікті із законом.

1. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ ЩОДО РОБОТИ З ДІТЬМИ У КОНФЛІКТІ ТА КОНТАКТІ ІЗ ЗАКОНОМ

1.1. Поняття «діти у контакті із законом» та «діти у конфлікті із законом».

Перш ніж визначити поняття «дитина у контакті із законом» та «дитина у конфлікті із законом», важливо звернути увагу на поняття «дитина». Визначення цього поняття міститься як у міжнародних документах, так і в національному законодавстві. Відповідно до статті 1 Конвенції ООН з прав дитини *дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше*¹. Майже ідентичне визначення поняття «дитина» міститься в статті 1 Закону України «Про охорону дитинства» – *особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше*². Згідно із Сімейним кодексом України правовий статус *дитини* має особа до досягнення нею повноліття³. Загалом термін «дитина» є узагальнюючим стосовно понять «малолітня особа», тобто дитина до досягнення нею чотирнадцяти років, та «неповнолітня особа» – дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.

Водночас, у разі якщо вік особи не встановлено, але є підстави вважати, що особа є дитиною, до встановлення віку такої особи їй надається захист, передбачений для дитини.

Діти можуть з різних підстав контактувати з органами влади: як потерпілі; як свідки; як особи, які вчинили правопорушення; як сторона цивільних проваджень, зокрема у справах щодо опіки, тощо. Загалом в міжнародних стандартах наголошується, що незалежно від статусу дитини у провадженні, необхідно забезпечувати її права на всіх етапах взаємодії із системою правосуддя. Водночас, міжнародні стандарти вимагають запровадження спеціальних процедур, адаптованих до потреб дитини, залежно від того, у контакті чи конфлікті із законом вона перебуває. Наприклад, Пекінські правила та Ер-Рядські керівні принципи встановлюють стандарти поведінки з дітьми, які перебувають у конфлікті із законом. У Зауваженнях загального порядку № 24 (2019)⁴ Комітет ООН з прав дитини наголосив, що діти відрізняються від дорослих за рівнем фізичного та психологічного розвитку. Ці відмінності дають підстави для визнання нижчого ступеня вини та створення окремої системи з диференційованим, індивідуалізованим підходом. Комітет закликає

¹ Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

² Про охорону дитинства: Закон України № 2402-III від 26.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>

³ Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

⁴ Загальна рекомендація № 24 (2019) щодо прав дитини в системі правосуддя у справах дітей. URL: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f24&Lang=en

використовувати нестигматизуючі формулювання стосовно дітей, які, як стверджується, порушили кримінальне законодавство, звинувачуються або визнані винними у його порушенні. ЮНІСЕФ зазначає, що дітей у конфлікті із законом іноді сприймають насамперед як правопорушників, а вже потім як дітей, тому важливо протистояти такому погляду та впроваджувати підхід, заснований на правах дитини. Цей підхід передбачає, що до всіх осіб віком до 18 років слід ставитися насамперед як до дітей⁵. *Такий підхід зумовлює використання термінології, у якій першочергово підкреслюється статус особи як дитини, а вже потім її процесуальний статус.* Терміни «дитина у контакті із законом» та «дитина у конфлікті із законом» в цілому відповідають такому підходу.

Варто зазначити, що термін «дитина у конфлікті із законом» використовувався в українській практиці й раніше, але тривалий час не мав єдиного законодавчого визначення. Термін «дитина у контакті із законом» є відносно новим для українського законодавства та запроваджений як ширша категорія, що відповідає сучасним міжнародним стандартам правосуддя, дружнього до дитини. В Україні на нормативно-правовому рівні офіційні визначення понять «дитина у контакті із законом» та «дитина у конфлікті із законом» вперше закріплено в Національній стратегії захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 липня 2025 року № 708-р⁶:

дитина у контакті із законом – дитина, яка перебуває у сфері діяльності юстиції щодо дітей, зокрема дитина у конфлікті із законом, або дитина, яка є потерпілою чи свідком у кримінальному провадженні або у справі про адміністративне правопорушення, або дитина, яка стикається із системою правосуддя у цивільних провадженнях;

дитина у конфлікті із законом – дитина, яка підозрюється, обвинувачується або визнана винуватою у вчиненні кримінального правопорушення або щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення чи визнана такою, яка вчинила адміністративне правопорушення, або дитина, яка до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною Кримінального кодексу України.

Поняття «дитина у конфлікті із законом», втім без його визначення, зустрічається також в Порядку забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які

⁵ Children in contact with the law. URL: https://www.unicef.org.uk/child-friendly-cities/wp-content/uploads/sites/3/2022/03/6.-Children-in-contact-with-the-law_UNICEF-UK-New-Normal-series.pdf

⁶ Національна стратегія захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 липня 2025 року № 708-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/708-2025-%D1%80/ed20250714#n42>

постраждали від жорстокого поводження⁷ як один із чинників, які можуть свідчити про перебування дитини у складних життєвих обставинах.

У Порядку реалізації пілотного проекту імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність, затвердженого наказом Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 01 червня 2023 року № 150/445/2077/5/187 (зі змінами)⁸ *«дитина, яка потрапила у конфлікт із законом»* визначається як дитина, яка вчинила кримінальне правопорушення чи яка до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність. Очевидно, це визначення є вужчим за змістом і охоплює виключно кримінальні провадження. Ці методичні рекомендації ґрунтуватимуться на визначенні поняття «дитина у конфлікті із законом», закріпленому в Національній стратегії захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року, зважаючи на те, що цей документ є новішим, комплексним та охоплює як кримінально-правові, так і адміністративно-правові аспекти взаємодії дитини із законом.

Таким чином, поняття **«дитина у контакті із законом»** охоплює такі категорії дітей:

- дитина у конфлікті із законом;
- дитина, яка є потерпілою у кримінальному провадженні або у справі про адміністративне правопорушення;
- дитина, яка є свідком у кримінальному провадженні або у справі про адміністративне правопорушення;
- дитина, яка стикається із системою правосуддя у цивільних провадженнях.

Поняття **«дитина у конфлікті із законом»** охоплює такі категорії дітей:

- дитина, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення;
- дитина, яка обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення;
- дитина, яка визнана винуватою у вчиненні кримінального правопорушення;
- дитина, щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення;
- дитина, яка визнана такою, що вчинила адміністративне правопорушення;
- дитина, яка до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною Кримінального кодексу України.

⁷ Порядок забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження: постанова Кабінету Міністрів України від 01 червня 2020 року № 585. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text>

⁸ Порядок реалізації пілотного проекту імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність: наказ Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 01 червня 2023 року № 150/445/2077/5/187 (зі змінами, внесеними наказами від 30 травня 2024 року № 124/354/1632/5/263 та від 16 червня 2025 року № 134/406/1670/5/302-н). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0150905-23#Text>

Отже, поняття «дитина у контакті із законом» є ширшим і включає в себе всі категорії дітей, які взаємодіють із системою правосуддя, незалежно від їхнього процесуального статусу, в тому числі дітей у конфлікті із законом. Діяльність поліцейських ювенальної превенції спрямована на роботу не тільки з дітьми у конфлікті із законом, а й з іншими категоріями дітей, які охоплюються поняттям «дитина у контакті із законом».

1.2. Міжнародні та європейські стандарти діяльності поліції з дітьми у конфлікті та контакті із законом. Практика ЄСПЛ.

Нормативно-правове забезпечення діяльності поліцейських під час роботи з дітьми складається із міжнародних, європейських стандартів та національних нормативно-правових актів.

Міжнародні стандарти щодо забезпечення та захисту прав дітей закріплені у наступних документах:

Конвенція про права дитини, 1989 р. та факультативні протоколи до неї⁹:

✓ жодна дитина не була позбавлена волі незаконним або свавільним чином. Арешт, затримання чи тюремне ув'язнення дитини здійснюються згідно з законом та використовуються лише як крайній захід і протягом якомога більш короткого відповідного періоду часу; гуманне ставлення до кожної позбавленої волі дитини і повагу до гідності її особи з урахуванням потреб осіб її віку;

✓ кожна позбавлена волі дитина має бути відокремлена від дорослих, якщо тільки не вважається, що в найкращих інтересах дитини цього не слід робити, та мати право підтримувати зв'язок із своєю сім'єю шляхом листування та побачень, за винятком особливих обставин;

✓ кожна позбавлена волі дитина мала право на негайний доступ до правової та іншої відповідної допомоги, а також право оспорювати законність позбавлення її волі перед судом чи іншим компетентним, незалежним і безстороннім органом та право на невідкладне прийняття ними рішень щодо будь-якої такої процесуальної дії;

✓ жодна дитина не вважалася порушником кримінального законодавства, не була звинувачена та визнана винною в його порушенні через дію чи бездіяльність, які не були заборонені національним і міжнародним правом на час їх здійснення;

✓ кожна дитина, яка, як вважається, порушила кримінальне законодавство чи звинувачується в його порушенні, мала принаймні такі гарантії: презумпцію невинності, поки її вина не буде доведена згідно із законом; негайне і безпосереднє інформування її про звинувачення проти неї, а у випадку необхідності, через її батьків чи законних опікунів, та одержання правової й іншої необхідної допомоги при підготовці та здійсненні свого захисту; якщо вважається, що дитина порушила кримінальне законодавство, повторний

⁹ Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР). Конвенцію ратифіковано Постановою ВР № 789-XII від 27.02.91 Режим доступу: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

розгляд вищим компетентним, незалежним і безстороннім органом чи судовим органом згідно із законом відповідного рішення та будь-яких вжитих у цьому зв'язку заходів; повна повага її особистого життя на всіх стадіях розгляду;

✓ держави-учасниці забезпечують, щоб установи, служби і органи, відповідальні за піклування про дітей або їх захист, відповідали нормам, встановленим компетентними органами, зокрема, в галузі безпеки й охорони здоров'я та з точки зору численності і придатності їх персоналу, а також компетентного нагляду;

✓ держави-учасниці прагнуть сприяти створенню законів, процедур, органів і установ, що мають безпосереднє відношення до дітей, які, як вважається, порушили кримінальне законодавство, звинувачуються чи визнаються винними в його порушенні.

*Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, які стосуються здійснення правосуддя відносно неповнолітніх („Пекінські правила”), прийнятими резолюцією 40/30 Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 10 грудня 1985 року*¹⁰.

Пекінські правила визначають міжнародно-правову основу функціонування ювенальної юстиції, поняття неповнолітнього правопорушника, вік кримінальної відповідальності, цілі правосуддя щодо неповнолітніх тощо.

❖ Спеціалізація поліції:

Для виконання своїх функцій найкращим способом працівники поліції, які час або виключно займаються дітьми або які головним чином займаються попередженням злочинності серед дітей, повинні пройти спеціальний інструктаж та підготовку. З цією метою у великих містах повинні бути створені спеціальні підрозділи поліції.

Пекінських правил: "Правосуддя щодо неповнолітніх повинно бути складовою частиною процесу національного розвитку кожної країни в рамках всебічного забезпечення соціальної справедливості для всіх неповнолітніх, водночас сприяючи таким чином захисту молоді і підтримці мирного порядку в суспільстві".

*Керівні принципи Організації об'єднаних націй для попередження злочинності серед дітей (Ер-Ріадські Керівні принципи)*¹¹. Прийняті і оголошені резолюцією 45/112 Генеральною асамблеєю ООН від 14 грудня 1990 року

Ст. 1. Попередження правопорушень серед неповнолітніх є важливим аспектом попередження злочинності у суспільстві. Приймаючи участь у законній, соціально корисній діяльності і застосовуючи гуманний погляд на

¹⁰ Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, які стосуються здійснення правосуддя відносно неповнолітніх („Пекінські правила”), прийнятими резолюцією 40/30 Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 10 грудня 1985 року. Режим доступу: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211#Text

¹¹ Керівні принципи Організації об'єднаних націй для попередження злочинності серед дітей (Ер-Ріадські Керівні принципи). Режим доступу: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_861#Text

суспільство і життя молодь може бути вихована на принципах, які не допускають злочинну діяльність.

*Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротська конвенція)*¹².

Цілями Конвенції є:

1) запобігання сексуальній експлуатації та сексуальному насильству стосовно дітей і боротьба із цими явищами захист прав дітей, які стали жертвами сексуальної експлуатації та сексуального насильства;

2) сприяння національному та міжнародному співробітництву в боротьбі із сексуальною експлуатацією та сексуальним насильством стосовно дітей.

*Факультативні протоколи до Конвенції ООН про права дитини.*¹³
Факультативний протокол щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії.

Визначає гарантований захист дитини від торгівлі, дитячої проституції і дитячої порнографії.

*Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах*¹⁴.

Визначає керівні засади недопущення участі дітей у збройних конфліктах (ст. 1).

❖ Держави-учасниці вживають всіх можливих заходів для забезпечення того, щоб військовослужбовці їхніх збройних сил, які не досягли 18-річного віку, не брали прямої участі у військових діях.

❖ Держави-учасниці забезпечують, щоб особи, які не досягли 18-річного віку, не підлягали обов'язковому призову до їхніх збройних сил.

❖ Збройні групи, відмінні від збройних сил держави, за жодних обставин не повинні вербувати або використовувати у військових діях осіб, які не досягли 18-річного віку.

❖ Держави-учасниці вживають всіх можливих заходів у цілях попередження такого вербування і використання, включаючи вжиття правових заходів, необхідних для заборони і криміналізації такої практики.

*Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці №182, 1999 р.*¹⁵ – зобов'язує держави розробляти та здійснювати програми дій по ліквідації, у пріоритетному порядку, найгірших форм дитячої праці: а) усі форми рабства або практику, подібну до рабства, як наприклад, продаж дітей та торгівля ними, боргова кабала та кріпосна залежність, а також

¹² Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. Конвенцію ратифіковано з заявами Законом. № 4988-VI від 20.06.2012 *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text

¹³ Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії. Факультативний протокол ратифіковано Законом N 716-IV (716-15) від 03.04.2003. *Відомості Верховної Ради України*. Режим доступу: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b09#Text

¹⁴ Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах. Протокол ратифіковано із заявою Законом N 1845-IV (1845-15) від 23.06.2004. . *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_795#Text

¹⁵ Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці №182. Конвенцію ратифіковано Законом N 2022-III від 05.10.2000. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. Режим доступу: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_166#Text

примусова чи обов'язкова праця, включаючи примусове чи обов'язкове вербування дітей для використання їх у збройних конфліктах; b) використання, вербування або пропонування дитини для заняття проституцією, виробництва порнографічної продукції чи для порнографічних вистав; c) використання, вербування або пропонування дитини для незаконної діяльності, зокрема, для виробництва та продажу наркотиків, як це визначено у відповідних міжнародних договорах; d) роботу, яка за своїм характером чи умовами, в яких вона виконується, може завдати шкоди здоров'ю, безпеці чи моральності дітей.

Європейські стандарти щодо забезпечення та захисту прав дітей закріплені у наступних документах:

*Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення, 2007 р.*¹⁶ – має на меті запобігання сексуальній експлуатації та сексуальному насильству стосовно дітей і боротьба із цими явищами; захист прав дітей, які стали жертвами сексуальної експлуатації та сексуального насильства; сприяння національному та міжнародному співробітництву в боротьбі із сексуальною експлуатацією та сексуальним насильством стосовно дітей. Для забезпечення ефективного виконання державами її положень установлює особливий механізм моніторингу.

*Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція), 2022 р.*¹⁷ – забезпечує визнання дітей-свідків домашнього та гендерно зумовленого насильства постраждалими від такого насильства, а також закріплення в якості обтяжуючої обставини вчинення злочинів проти дитини чи в присутності дитини.

*Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дитини, 2010 р.*¹⁸ – визначають, що «правосуддя, дружнє до дітей» - це правосуддя, яке доступне, відповідне віку, швидке, добре виконане, адаптоване та націлене на задоволення потреб і прав дитини, яке поважає права дитини, в тому числі права на справедливий судовий розгляд, на участь та розуміння судового розгляду, на повагу до приватного та сімейного життя, честі та гідності. До основоположних принципів поведінки з дитиною відносяться наступні:

❖ *захисту від дискримінації (недискримінації)* – всі права рівні для кожної дитини, незалежно від її раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, соціального походження тощо;

❖ *забезпечення найкращих інтересів дитини*, який означає, що під час вживання будь-яких заходів, що стосуються дітей, у тому числі заходів,

¹⁶ Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення, 2007 р. Конвенцію ратифіковано з заявами Законом № 4988-VI від 20.06.2012. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. Режим доступу: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text

¹⁷ Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) від 11 травня 2011 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. Конвенцію ратифіковано із заявами Законом № 2319-IX від 20.06.2022. Режим доступу: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text

¹⁸ Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дитини, 2010 р.

спрямованих на їх захист від насильства, забезпечення найвищих інтересів дітей повинне мати першочергове значення;

❖ *участі* – діти мають право вільно висловлювати свої погляди з усіх питань, що стосуються їхнього життя, причому поглядам дитини повинна приділятися належна увага згідно з її віком і зрілістю. Участь дітей, зокрема, передбачає: допомогу дітям у висловленні їхніх поглядів, повагу та врахування цих поглядів у всіх ситуаціях, що їх стосуються; надання дітям можливості бути заслуханими під час будь-якого судового, адміністративного чи позасудового розгляду;

❖ *гідності* – діти не повинні піддаватися катуванням, нелюдському або такому, що принижує гідність, ставленню чи покаранню;

❖ *верховенства права* – кожна людина несе відповідальність відповідно до чітко встановлених і опублікованих законів і має закріплені права. Застосування верховенства права щодо дітей вимагає, зокрема, дотримання права на презумпцію невинуватості і права на справедливий судовий розгляд, в тому числі незалежну юридичну допомогу, ефективний доступ до адвоката чи іншої установи або особи, яка у відповідності з національними законами відповідає за захист прав дітей;

❖ *«нульової» толерантності до насильства* – недопущення та своєчасне й ефективне реагування на будь-які прояви насильства щодо дітей.

1.3. Національне законодавство, яке регламентує діяльність підрозділів ювенальної превенції щодо роботи з дітьми у конфлікті та контакті із законом.

*Конституція України від 1996 р.*¹⁹ – людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст.3); кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у сім'ї, батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття (ст.51); діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним (ст.52); будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом (ст.52).

*Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402-III*²⁰ – поліцейські, яким стало відомо про факт залишення дитини без опіки (піклування) батьків, зобов'язані негайно повідомити про це органи опіки та піклування за місцем знаходження дитини (ст.24); примусові заходи виховного характеру за вчинення дитиною кримінального правопорушення або в інших передбачених законом випадках застосовуються до неї лише судом (ст. 33); неповнолітні правопорушники, які потребують особливих умов виховання, в порядку, встановленому законом, направляються до загальноосвітніх шкіл соціальної реабілітації та професійних училищ соціальної реабілітації (ст. 34).

¹⁹ Конституція України: Закон України від 28 червня 1996, № 30, ст. 141 *Відомості Верховної Ради України. Законодавство України* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

²⁰ Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>

Закон України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року № 580-VIII²¹.

❖ поліція відповідно до покладених на неї завдань здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;

❖ виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

❖ вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

❖ у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі;

❖ заборонено застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї до малолітніх осіб, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо (ч.5 ст.43);

❖ проведення опитування неповнолітніх допускається тільки за участю батьків (одного з них), іншого законного представника або педагога (ч.2 ст.33);

❖ до неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду, може здійснюватися поліцейське піклування;

❖ У межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі (п.17 ч. 1 ст. 23).

Постанови Кабінету Міністрів України

Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах» від 1 червня 2020 року № 585²²

❖ Органи Національної поліції віднесено до суб'єктів виявлення та/або організації соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах (п.2);

²¹ Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

²² Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року № 585. Відомості Верховної Ради України. Законодавство України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text>

❖ у разі надходження звернення, повідомлення про дитину, яка перебуває у складних життєвих обставинах внаслідок жорстокого поводження з нею або наявності загрози її життю чи здоров'ю, служба у справах дітей *разом з підрозділом органу Національної поліції*, фахівцем із соціальної роботи або іншим надавачем соціальних послуг (у разі наявності можливості залучення), представником закладу охорони здоров'я, які діють у межах своїх повноважень, *протягом однієї доби проводить оцінку рівня безпеки дитини*. До проведення такої оцінки можуть бути додатково залучені інші суб'єкти в межах їх повноважень (п.9);

❖ якщо внаслідок вчинення домашнього насильства дитина постраждала разом з одним із батьків, іншим її законним представником, вона може бути влаштована разом з ним до притулку для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, центру соціально-психологічної допомоги або іншого закладу, який надає соціальну послугу притулку (п.9);

❖ у разі винесення термінового заборонного припису стосовно всіх наявних у дитини законних представників внаслідок вчинення ними домашнього насильства представник органу Національної поліції передає дитину представнику органу опіки та піклування за місцем проживання (перебування) дитини для організації її соціального захисту та тимчасового влаштування дитини відповідно до Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866. У разі неможливості передачі дитини представнику органу опіки та піклування представник органу Національної поліції доставляє дитину до притулку для дітей, центру соціально-психологічної реабілітації дітей, центру соціальної підтримки дітей та сімей, стаціонарної служби (відділення) центру соціальних служб, що здійснює соціально-психологічну реабілітацію дітей, стаціонарної служби (відділення) соціально-психологічної реабілітації дітей (надання послуги соціально-психологічної реабілітації дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах) центру надання соціальних послуг (п.11);

❖ Служба у справах дітей за місцем проживання (перебування) дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, під час прийняття рішення про взяття її на облік отримує інформацію про дитину, її законних представників, а також складні життєві обставини дитини та її сім'ї *від органів Національної поліції* – про обставини вчинення жорстокого поводження з дитиною, зокрема домашнього насильства стосовно дитини та за участю дитини, про факти вчинення сексуального насильства стосовно дитини, притягнення законних представників дитини до відповідальності за ухилення від виконання своїх обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання дитини, злісне невиконання встановлених законом обов'язків по догляду за дитиною, інші порушення прав дитини тощо з подальшим отриманням копій відповідних матеріалів, що підтверджують зазначені обставини чи факти (п.15).

❖ Особливості допомоги дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах, органами Національної поліції полягають у (п.25):

✓ проникненні до житла чи іншого володіння особи без її згоди або вмотивованого рішення суду у невідкладних випадках, пов'язаних з виникненням безпосередньої загрози життю або здоров'ю дитини, або за наявності підстав вважати, що така загроза існує;

*Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про організацію діяльності приймальників-розподільників для дітей органів Національної поліції України» від 03 липня 2017 року № 560.*²³

Приймальники-розподільники для дітей (далі – ПРД) – спеціальні установи органів Національної поліції, призначені для тимчасового тримання дітей віком від 11 років.

❖ Основні завдання приймальників-розподільників для дітей:

- 1) проведення індивідуальної профілактичної та виховної роботи з дітьми, запобігання вчиненню ними протиправних дій;
- 2) виявлення причин і умов, що призводять до скоєння дітьми злочинів та правопорушень;
- 3) дотримання прав дітей;
- 4) взаємодія з органами державної влади, навчальними закладами і громадськими організаціями з питань проведення профілактичної та виховної роботи з дітьми, поміщеними до ПРД;
- 5) забезпечення належних, безпечних і здорових умов перебування дітей та працівників ПРД, запобігання нещасним випадкам і професійним захворюванням.

*Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції з організації роботи уповноважених підрозділів Національної поліції України у сфері ювенальної превенції» від 19 грудня 2017 року № 1044*²⁴ (зі змінами, внесеними наказом МВС від 26.06.2026 № 605)- ця Інструкція визначає особливості організації роботи, завдання та повноваження підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України.

Поліцейський ЮП забезпечує виконання таких завдань:

1) здійснює профілактичну (превентивну) діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню дітьми та стосовно них кримінальних і адміністративних правопорушень, виявляє причини і умови, які цьому сприяють, уживає в межах компетенції заходів для їх усунення;

2) веде профілактичний облік дітей віком від одинадцяти до вісімнадцяти років за наявності підстав узяття на облік та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики;

²³Про організацію діяльності приймальників-розподільників для дітей органів Національної поліції України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 03 липня 2017 року № 560. *Відомості Верховної Ради України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0926-17#Text>

²⁴ Про затвердження Інструкції з організації роботи уповноважених підрозділів Національної поліції України у сфері ювенальної превенції: Наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>

3) уживає в межах визначених законодавством повноважень заходів спільно з іншими підрозділами поліції щодо установлення місцезнаходження дитини, зниклої безвісти;

4) вживає заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми;

5) вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі забезпечує поліцейське піклування щодо дітей віком до шістнадцяти років, які залишилися без догляду;

6) вживає заходів відповідно до законодавства стосовно батьків або інших законних представників, які не забезпечили право дитини на здобуття загальної середньої освіти;

7) бере участь у створенні безпечного освітнього середовища;

8) забезпечує у межах компетенції досудове розслідування кримінальних проступків у формі дізнання;

9) здійснює в межах компетенції своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події, вчинені дітьми та стосовно них;

10) здійснює в межах компетенції контроль за додержанням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування;

11) взаємодіє з органами державної влади та місцевого самоврядування з питань забезпечення прав та законних інтересів дітей.

Функції поліцейського ЮП:

1) здійснює планування та реалізацію профілактичних (превентивних) заходів щодо попередження вчинення дітьми та стосовно них правопорушень, запобігання уживання ними алкогольних, слабоалкогольних напоїв, тютюнових виробів, електронних сигарет, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння;

2) вживає заходів у межах повноважень, передбачених законом, до суб'єктів господарювання за порушення, передбачені відповідно до частини другої [статті 156](#) та [статті 180¹](#) Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП);

3) виявляє факти протиправних діянь стосовно дитини, зокрема булінгу (цькування), домашнього насильства, інших випадків жорстокого поводження, та своєчасно вживає заходів для їх припинення та запобігання;

4) складає протоколи про адміністративні правопорушення, зокрема учинені дітьми та за невиконання батьками або законними представниками, обов'язків щодо виховання дітей, у порядку визначеному [КУпАП](#);

5) ініціює внесення до підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності обов'язкових для розгляду подань про необхідність усунення причин та умов, що призводять до вчинення дітьми адміністративних і кримінальних правопорушень;

6) бере участь у профілактичних (превентивних) заходах щодо запобігання дитячій бездоглядності, самовільному залишенню сім'ї, навчально-

виховного закладу чи спеціальної установи для дітей, правопорушенням у дитячому середовищі;

7) затримує в строки та в порядку, визначеними законом, дітей, які залишилися без нагляду, на період до передання їх батькам, законним представникам або до влаштування їх відповідно до законодавства;

8) проводить бесіди з дітьми та їх батьками, законними представниками, членами сім'ї з метою недопущення вчинення адміністративного чи кримінального правопорушення дитиною;

9) бере участь у проведенні оцінки рівня безпеки дитини, а в разі залучення службою у справах дітей — у відвідуванні дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, за місцем їх проживання для з'ясування умов проживання;

10) викликає дітей та їх батьків, інших законних представників під час розгляду матеріалів про вчинення адміністративних правопорушень або досудового розслідування кримінальних проступків за участю дітей до ТВП;

11) інформує відповідні органи державної влади та органи місцевого самоврядування про батьків, інших законних представників, які не виконують обов'язки щодо виховання дітей, жорстоко з ними поведуться чи вчиняють стосовно дітей домашнє насильство, у строки і порядку, які визначені законом;

12) бере участь у судовому розгляді за участю неповнолітнього обвинуваченого у випадках, передбачених [статтею 496](#) Кримінального процесуального кодексу України (далі — КПК України), та неповнолітнього, який не досяг віку кримінальної відповідальності, у випадках, передбачених [статтею 500](#) КПК України;

13) вживає заходів індивідуальної профілактики з дітьми, які взяті на профілактичний облік.

Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України» від 27 квітня 2020 року № 357²⁵

❖ Розділ XXVII Додатку 1 до даної інструкції містить алгоритм орієнтовних невідкладних дій працівника чергової служби у разі розшуку дітей.

під час внесення відомостей до ЄРДР про зникнення особи, яка не досягла 18-річного віку, потрібно з'ясувати:

- ✓ прізвище, ім'я, по батькові,
- ✓ дата народження,
- ✓ реєстрація місця проживання,
- ✓ місце перебування,
- ✓ інформація про батьків, опікунів (піклувальників) чи осіб, з якими проживала дитина,

²⁵ Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 27 квітня 2020 року № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text>

- ✓ про вжиті слідчі (розшукові) дії, спрямовані на встановлення місця перебування дитини,
 - ✓ за якою статтею Кримінального кодексу України кваліфіковано подію,
 - ✓ чи застосовувалася службова собака,
 - ✓ чи вилучалися особисті речі,
 - ✓ наявність погроз про викрадення дитини,
 - ✓ чи були раніше факти залишення місця проживання
- (пп.23 п. 4 Розділу XV).

2. ПРОФІЛАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ З ДІТЬМИ У КОНФЛІКТІ ТА КОНТАКТІ ІЗ ЗАКОНОМ.

2.1. Особливості профілактичної діяльності підрозділів ювенальної превенції, спрямованої на запобігання потраплянню дітей у конфлікт із законом

Нормативно-правові засади профілактики правопорушень серед дітей визначаються міжнародними договорами, законами України та підзаконними актами. Конвенція про права дитини закріплює обов'язок у всіх рішеннях і діях, що стосуються дітей, першочергово забезпечувати їхні найкращі інтереси. Поводження з дитиною, яка перебуває у конфлікті із законом, має ґрунтуватися на повазі до її гідності, сприяти реінтеграції та формуванню здатності виконувати конструктивну роль у суспільстві.²⁶

Відповідно до Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» профілактика правопорушень серед дітей охоплює виявлення й усунення причин та умов їх учинення, а також позитивний вплив на поведінку окремої дитини.²⁷ Отже, законодавство передбачає, що діяльність уповноважених органів має бути спрямована не лише на реагування на вже вчинені правопорушення, а й на своєчасне виявлення причин, умов та інших обставин, які можуть сприяти формуванню протиправної поведінки дитини.

Загальні повноваження поліції у сфері профілактики правопорушень визначено статтею 23 Закону України «Про Національну поліцію». Відповідно до неї поліція здійснює превентивну та профілактичну діяльність, виявляє причини й умови, що сприяють учиненню правопорушень, а також уживає заходів щодо їх усунення.²⁸

Спеціальний порядок роботи підрозділів ювенальної превенції встановлено Інструкцією, затвердженою наказом МВС України від 19 грудня 2017 року № 1044.²⁹ До їхніх основних завдань належать: профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, що цьому сприяють, та вжиття заходів для їх усунення; ведення профілактичного обліку дітей і проведення з ними заходів індивідуальної профілактики; участь в установленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення; вжиття заходів щодо запобігання та протидії

²⁶ Конвенція про права дитини : Конвенція ООН від 20 листопада 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

²⁷ Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>

²⁸ Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

²⁹ Про затвердження Інструкції з організації роботи уповноважених підрозділів Національної поліції України у сфері ювенальної превенції: Наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>

домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми; вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб; провадження діяльності, пов'язаної із захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти; взаємодія з іншими підрозділами Національної поліції України, органами державної влади та місцевого самоврядування з питань забезпечення прав та законних інтересів дітей; здійснення у межах компетенції досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання.

Загальна профілактика реалізується через планування і проведення заходів у дитячому середовищі, співпрацю із закладами освіти, органами місцевого самоврядування та службами у справах дітей. Її зміст має відповідати вимогам Закону України «Про освіту» щодо створення безпечного освітнього середовища та захисту здобувачів освіти від фізичного і психологічного насильства.³⁰ Участь ювенальної превенції в освітньому процесі повинна бути спрямована на роз'яснення прав і обов'язків, попередження булінгу, втягнення дітей у протиправну діяльність, бездоглядності та інших негативних явищ. Поліцейські заходи не можуть використовуватися як засіб публічного покарання або приниження дитини.

Під час індивідуальної роботи поліцейський повинен з'ясувати причини поведінки дитини, умови її проживання та виховання, факти невідвідування навчання, насильства, експлуатації, бездоглядності або втягнення в протиправну діяльність. Якщо встановлені обставини потребують соціального супроводу, психологічної, медичної чи правничої допомоги, поліція має передати інформацію компетентним органам. Порядок забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року № 585.³¹ Він передбачає отримання та перевірку повідомлень, оцінювання безпеки дитини, взаємодію зі службою у справах дітей і можливість утворення міждисциплінарної команди.

Організація соціальних послуг і ведення випадку з 26 січня 2026 року здійснюються відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 14 січня 2026 року № 64.³² Чинний Порядок передбачає виявлення осіб і сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах або мають високий ризик потрапляння в них, оцінювання індивідуальних потреб, прийняття рішення про надання послуг та ведення випадку. Стосовно дітей ці дії здійснюються з дотриманням принципу найкращих інтересів дитини. Тому повідомлення ювенального поліцейського про виявлені ризики повинно спрямовуватися не

³⁰ Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

³¹ Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах : постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року № 585. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text>

³² Деякі питання організації надання соціальних послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 14 січня 2026 року № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64-2026-%D0%BF#Text>

лише на правову оцінку події, а й на започаткування механізму соціальної підтримки.

Профілактика правопорушень пов'язана із захистом дітей від домашнього насильства. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визнає постраждалою також дитину, яка була свідком насильства.³³ Уповноважені підрозділи поліції приймають заяви і повідомлення, припиняють насильство, оцінюють ризики, застосовують термінові заборонні приписи, ставлять кривдників на профілактичний облік та інформують постраждалих про доступні послуги. Міжвідомча взаємодія здійснюється за Порядком, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658.³⁴ Якщо джерелом небезпеки є батьки або законні представники, першочерговими є безпека дитини та повідомлення служби у справах дітей.

Додаткові вимоги щодо запобігання насильству в установах, які працюють із дітьми, встановлено постановами Кабінету Міністрів України від 4 червня 2025 року № 658³⁵ та від 19 листопада 2025 року № 1513.³⁶ Документи передбачають затвердження внутрішніх положень, безпечні способи повідомлення про насильство, облік інцидентів, оцінювання ризиків і невідкладне інформування поліції та служби у справах дітей. У разі виявлення ознак насильства працівники установи повинні припинити небезпечні дії, за потреби надати домедичну допомогу та звернутися до Національної поліції. Керівник установи повідомляє уповноважений підрозділ поліції і службу у справах дітей у строк, що не перевищує трьох годин, повідомляє уповноважений підрозділ поліції і службу у справах дітей.

Окремим напрямом профілактики є забезпечення права дитини на освіту. Закони України «Про освіту»³⁷ та «Про повну загальну середню освіту»³⁸ визначають обов'язки закладів освіти і батьків щодо створення безпечних умов та здобуття дитиною освіти. Систематичне невідвідування навчання може бути наслідком неналежного виконання батьківських обов'язків, насильства, бездоглядності чи складних життєвих обставин. Реагування поліції має включати встановлення причин пропусків, перевірку безпеки дитини, інформування служби у справах дітей та, за наявності законних підстав, застосування заходів адміністративного реагування.

³³ Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

³⁴ Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>

³⁵ Про затвердження Типової програми унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми : постанова Кабінету Міністрів України від 4 червня 2025 року № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2025-%D0%BF#Text>

³⁶ Про затвердження Порядку реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми : постанова Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2025 року № 1513. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1513-2025-%D0%BF#Text>

³⁷ Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

³⁸ Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

Міжвідомча взаємодія є невід'ємною складовою профілактичної діяльності підрозділів ювенальної превенції. Відповідно до Інструкції № 1044 такі підрозділи взаємодіють з іншими підрозділами Національної поліції, органами державної влади та місцевого самоврядування, службами у справах дітей, закладами освіти й охорони здоров'я, центрами соціальних служб та іншими уповноваженими суб'єктами.

Обмін інформацією між ними має здійснюватися виключно в межах установлених повноважень та в обсязі, необхідному для забезпечення прав, безпеки й законних інтересів дитини. Відомості про перебування дитини на профілактичному обліку, випадки насильства або складні життєві обставини підлягають захисту відповідно до законодавства у сфері охорони дитинства та захисту персональних даних. Розголошення таких відомостей, їх використання не за призначенням або створення на їх основі негативного ставлення до дитини є неприпустимими.³⁹

Після вчинення дитиною кримінального правопорушення профілактика спрямовується на недопущення повторної протиправної поведінки та ресоціалізацію.

Спільним наказом Міністерства юстиції України, МВС України та Офісу Генерального прокурора від 22 липня 2024 року № 2176/5/501/176 запроваджено програму відновного правосуддя за участю неповнолітніх,⁴⁰ що передбачає медіацію та додаткові засоби ресоціалізації. Стратегічні напрями подальшої роботи визначено Національною стратегією захисту прав дитини у сфері юстиції до 2028 року, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 липня 2025 року № 708-р.⁴¹ Стратегія передбачає розвиток профілактичних і корекційних програм, соціальну підтримку дітей у конфлікті із законом, відновні підходи та перенаправлення до послуг громади.

В умовах воєнного стану профілактична діяльність підрозділів ювенальної превенції має здійснюватися з урахуванням додаткових ризиків для дітей, зумовлених збройною агресією, зокрема загроз їх життю та здоров'ю, вимушеного переміщення, обмеження доступу до освіти й соціальних послуг, а також ризиків втягнення дітей у протиправну діяльність, пов'язану із збройним конфліктом. Національний план превентивних заходів щодо припинення та запобігання грубим порушенням прав дітей в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 березня 2024 року № 256-р, орієнтує уповноважені органи на міжвідомчу взаємодію та реалізацію превентивних заходів, спрямованих на недопущення таких порушень.

³⁹ Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19 грудня 2017 року № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>

⁴⁰ Про реалізацію пілотного проекту «Програма відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення»: наказ Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора від 22 липня 2024 року № 2176/5/501/176. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1116-24#Text>

⁴¹ Про схвалення Національної стратегії захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2028 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 липня 2025 року № 708-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/708-2025-%D1%80#Text>

Під час планування профілактичної роботи доцільно також урахувати Концепцію безпеки закладів освіти, схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 року № 301-р, та Національний план щодо впровадження Європейської гарантії для дітей в Україні на період до 2030 року, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2025 року № 1558. У сукупності ці документи акцентують на створенні безпечного середовища для дітей, своєчасному виявленні ризиків, належній міжвідомчій взаємодії та забезпеченні доступу вразливих категорій дітей до необхідних освітніх, соціальних, медичних та інших послуг.

Отже, нормативно-правове регулювання визначає профілактичну діяльність ювенальної превенції як систему загальних та індивідуальних заходів, що охоплюють виявлення причин і умов правопорушень, профілактичний облік, захист від насильства, забезпечення права на освіту, направлення до соціальних послуг і міжвідомчу взаємодію. Її особливість полягає в поєднанні поліцейського реагування з механізмами соціального захисту дитини. Кінцевим результатом такої діяльності має бути усунення обставин, що створюють ризик протиправної поведінки, забезпечення безпеки дитини та недопущення її повторного потрапляння у конфлікт із законом.

2.2. Особливості профілактичної роботи з дітьми, які перебувають на профілактичному обліку в поліції.

Профілактична робота з дітьми, які перебувають на профілактичному обліку в поліції, є одним із ключових напрямів державної політики у сфері захисту прав дитини та запобігання правопорушенням серед дітей. Її головною метою є не покарання дитини, а попередження повторних правопорушень, соціальна адаптація, формування правосвідомості та створення умов для повноцінного розвитку особистості.

Згідно пункту 17 частини 1 статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» поліція відповідно до покладених на неї завдань: у межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі⁴².

Ці ж повноваження викладені у підпункті 22 пункту 4 Положення про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877⁴³.

Відповідно до Розділу III «Дії поліцейського ЮП щодо ведення профілактичного обліку дітей» Інструкції з організації роботи поліцейського

⁴² Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

⁴³ Про затвердження Положення про Національну поліцію: постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#n9>

ювенальної превенції Національної поліції України, поліцейський ювенальної превенції (далі – ЮП) здійснює діяльність щодо ведення профілактичного обліку дітей з метою проведення з ними заходів індивідуальної профілактики⁴⁴.

Поліцейський ЮП бере на профілактичний облік дитину у віці від одинадцяти до вісімнадцяти років, яка:

- 1) засуджена до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі;
- 2) звільнена за рішенням суду від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру без поміщення до навчального центру соціальної реабілітації;
- 3) звільнена зі спеціальної виховної установи;
- 4) вчинила домашнє насильство в будь-якій формі або насильство за ознакою статі (дитина-кривдник);
- 5) протягом року два і більше разів була притягнута до адміністративної відповідальності та до якої судом застосовано заходи впливу чи адміністративні стягнення;
- 6) протягом року два і більше разів самовільно залишала сім'ю, навчально-виховний заклад чи спеціальну установу для дітей;
- 7) вчинила булінг (цькування);
- 8) вчинила адміністративне правопорушення, передбачене статтею 44 КУпАП та до якої судом застосовано заходи впливу чи адміністративне стягнення;
- 9) вчинила адміністративне правопорушення, передбачене статтею 130 КУпАП та до якої судом застосовано заходи впливу чи адміністративне стягнення.

Взяття на профілактичний облік дитини здійснюється на підставі наступних документів стосовно дитини:

- 1) вирок (постанова) суду, що набрав(ла) законної сили, про застосування до дитини покарання, не пов'язаного з позбавленням волі;
- 2) рішення суду про звільнення дитини від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру, крім випадків, коли дитину направляють до навчального центру соціальної реабілітації;
- 3) довідка про звільнення зі спеціальної виховної установи;
- 4) матеріали, які підтверджують факт учинення дитиною домашнього насильства (копія термінового заборонного чи обмежувального припису, копія постанови суду щодо притягнення до адміністративної відповідальності) за статтею 173² КУпАП;
- 5) рапорт поліцейського ЮП про дитину, яка протягом року два і більше разів притягалася до адміністративної відповідальності, з долученням копій постанов суду про притягнення до адміністративної відповідальності;
- 6) рапорт поліцейського ЮП щодо виявлення дитини, яка протягом року два і більше разів самовільно залишала сім'ю, навчально-виховний заклад чи

⁴⁴ Про затвердження Інструкції з організації роботи поліцейського ювенальної превенції Національної поліції України: наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>

спеціальну установу для дітей, з долученням витягу відомостей, унесених до системи «ІПП», які підтверджують факт реєстрації зникнення безвісті дитини;

7) копія постанови суду щодо притягнення до адміністративної відповідальності за статтею 173⁴ КУпАП дитини чи батьків або законних представників;

8) копія постанови суду щодо притягнення дитини до адміністративної відповідальності за статтею 173⁶ КУпАП;

9) копія постанови суду щодо притягнення дитини до адміністративної відповідальності за статтею 44 КУпАП;

10) копія постанови суду щодо притягнення дитини до адміністративної відповідальності за статтею 130 КУпАП.

За наявності підстав для взяття дитини на профілактичний облік поліцейський ЮП у **триденний строк** вносить **постанову про взяття на профілактичний облік дитини та заведення обліково-профілактичної справи**, яку затверджує керівник ТВП.

З метою проведення з дитиною заходів індивідуальної профілактики поліцейський ЮП заводить **обліково-профілактичну справу** (далі – ОПС) щодо дитини та **протягом доби** вносить відомості до інформаційної підсистеми «Електронний кабінет ювенального поліцейського» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України (далі – ІП «Електронний кабінет ЮП»)⁴⁵ про взяття її на профілактичний облік.

Поліцейський ЮП реєструє ОПС у **журналі реєстрації обліково-профілактичних справ дітей, узятих на профілактичний облік**, який ведеться в паперовому вигляді або електронній формі.

Під час заведення ОПС поліцейський ЮП зобов'язаний повідомити дитину, її батьків чи інших законних представників про взяття дитини на профілактичний облік, провести ознайомлювальну бесіду і роз'яснити підстави та порядок перебування на обліку в поліції, за результатами якої дитина та її батьки чи інші законні представники ставлять свій підпис у **повідомленні**.

У повідомленні зазначається, що під час перебування на профілактичному обліку необхідно:

дотримуватися законослухняної поведінки;

у разі виїзду за межі місця проживання на строк понад один місяць або у разі зміни місця проживання повідомляти про це поліцейського ювенальної превенції за місцем перебування на профілактичному обліку;

за необхідності та за вимогою поліцейського ювенальної превенції з'являтися до відділу, відділення територіального (відокремленого) органу поліції за місцем перебування на профілактичному обліку.

Про взяття дитини на профілактичний облік і заведення ОПС поліцейський ЮП **письмово повідомляє** відповідні **центр соціальних служб та службу у справах дітей**.

⁴⁵ Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Електронний кабінет ювенального поліцейського» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 27.12.2022 № 855. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0055-23#Text>

ОПС містить: прізвище, ім'я, по батькові, дату народження дитини, адресу її проживання, а також такі документи:

1) постанову про взяття на профілактичний облік дитини та заведення ОПС;

2) копію повідомлення дитини, її батьків, інших законних представників про взяття дитини на профілактичний облік;

3) матеріали, що містять відомості про підстави взяття на профілактичний облік;

4) характеристику з місця проживання, навчання або роботи дітей;

5) копію повідомлення для відповідної служби у справах дітей про взяття дитини на профілактичний облік;

6) форму оцінки ризику вчинення правопорушень дітьми у віці 11-18 років, які перебувають на обліку в поліції;

7) план заходів індивідуальної профілактики, до якого можуть вноситися корегування за умов зміни інформації про дитину та інформації про виконання заходів;

8) копію постанови про оголошення в розшук дитини, яка перебуває на профілактичному обліку, як дитини, зниклої безвісти, або яка переховується від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду чи ухиляється від відбуття кримінального покарання;

9) постанову про зняття з (продовження) профілактичного обліку дитини;

10) інші документи щодо проведеної профілактичної роботи з дитиною та її результатів.

Формування інформаційної підсистеми «Електронний кабінет ЮП» здійснюється шляхом створення **електронної картки**⁴⁶ уповноваженою особою, яка здійснює наповнення цієї картки відомостями про:

номер і дату заведення обліково-профілактичної справи, категорію обліку;

узяття на облік дитини, щодо якої уповноважена особа здійснює профілактичну роботу, та документи, які є підставою для взяття дитини на профілактичний облік;

дитину, щодо якої уповноважена особа здійснює профілактичну роботу, (прізвище, власне ім'я та по батькові (за наявності), дата народження, стать, громадянство), місце народження (населений пункт, район, область, країна), місце проживання (перебування), декларування / реєстрація місця проживання (перебування), навчання та/або роботи, паспорт громадянина України, а в разі його відсутності - документ, що підтверджує громадянство України, посвідчує особу чи її спеціальний статус (тип, назва документа, серія, номер, дата видачі та уповноважений суб'єкт, що видав документ), за наявності, унікальний номер запису згідно з Єдиним державним демографічним реєстром України⁴⁷ та

⁴⁶ Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Електронний кабінет ювенального поліцейського» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 27.12.2022 № 855. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0055-23#Text>

⁴⁷ Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус: Закон України від 20.11.2012 № 5492-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5492-17#Text>

реєстраційний номер облікової картки платника податків особи відповідно до Державного реєстру фізичних осіб - платників податків⁴⁸, номер контактного телефону;

притягнення дитини до адміністративної, кримінальної відповідальності;

зняття дитини з обліку;

проведені заходи індивідуальної профілактики щодо дитини;

інформація про батьків дитини або осіб, які їх замінюють (прізвище, власне ім'я та по батькові (за наявності), дата народження, стать, громадянство), місце народження (населений пункт, район, область, країна), місце проживання (перебування), декларування / реєстрація місця проживання (перебування), навчання та/або місце роботи, паспорт громадянина України, а в разі його відсутності - документ, що підтверджує громадянство України, посвідчує особу чи її спеціальний статус (тип, назва документа, серія, номер, дата видачі та уповноважений суб'єкт, що видав документ), за наявності, унікальний номер запису згідно з Єдиним державним демографічним реєстром України та реєстраційний номер облікової картки платника податків особи відповідно до Державного реєстру фізичних осіб - платників податків, номер контактного телефону;

причини та умови, які сприяли протиправній поведінці дитини та стали підставою взяття її на профілактичний облік.

Категорія обліку проставляється відповідно до розмежувань, зазначених у довіднику електронної картки.

Якщо категорія профілактичного обліку дитини змінюється, поліцейський ЮП упродовж доби вносить відповідні корективи до електронної картки.

На автоматизованому обліку дитина перебуває лише за однією категорією обліку, ступінь пріоритетності якої визначається поліцейським ЮП за принципом – кримінальне правопорушення поглинає адміністративне правопорушення.

Якщо однією з категорій є «вчинення домашнього насильства або насильства за ознакою статі» або «вчинення правопорушення, пов'язаного з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів», зберігаються дві категорії обліку.

Електронні картки зберігаються 5 років із дня зняття дитини з профілактичного обліку, після чого відомості про неї та батьків або осіб, які їх замінюють, автоматично видаляються або знищуються.

Проведення з дітьми, взятими на профілактичний облік, заходів індивідуальної профілактики, включає:

1) оцінку ризиків і потреб дитини на основі вивчення матеріалів характеристик, індивідуально-психологічних особливостей дитини та за результатами проводить бесіди з дитиною, її батьками, законними представниками, відвідування за місцем проживання, навчання та / або роботи;

⁴⁸ Про затвердження Положення про реєстрацію фізичних осіб у Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків: Наказ Міністерства фінансів України від 29.09.2017 № 822. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1306-17#Text>

2) превентивні та профілактичні бесіди з дитиною за місцем проживання, навчання або роботи не рідше одного разу на місяць;

3) бесіди з батьками дитини, її законними представниками, членами сім'ї з метою усунення причин і умов, які спонукали дитину до вчинення адміністративного чи кримінального правопорушення;

4) складання та виконання плану заходів із індивідуальної профілактики з урахуванням результатів проведення оцінки ризиків і потреб дитини;

5) здійснення соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі;

6) відвідування за місцем проживання дитини для з'ясування умов проживання, а також чинників, які можуть негативно впливати на неї та спонукати до вчинення адміністративних і кримінальних правопорушень;

7) вжиття інших профілактичних (превентивних) заходів, передбачених законодавством.

Поліцейський ЮП здійснює **оцінку ризиків і потреб дитини** в усіх випадках узяття дитини на профілактичний облік в поліції. Оцінка ризиків і потреб дитини здійснюється шляхом проведення первинної, проміжної та заключної оцінки.

Поліцейський ЮП проводить **первинну оцінку ризиків та потреб** протягом 30 днів з дня взяття дитини на профілактичний облік в поліції.

За результатами первинної оцінки ризиків та потреб визначає рівень інтенсивності роботи та частоти проведення заходів із дитиною, який може змінюватися, з урахуванням результатів проміжної(-их) оцінки(-ок) ризиків та потреб.

Проміжну оцінку ризиків та потреб проводить за необхідності, але не рідше ніж один раз на 6 місяців з дати складання попередньої оцінки ризиків та потреб, за результатами якої корегується план заходів індивідуальної профілактики.

Заключну оцінку ризиків та потреб поліцейський ЮП проводить за 10 днів до закінчення строку перебування дитини на профілактичному обліку в поліції з метою з'ясування рівня ризику в категоріях факторів ризику після завершення індивідуально-профілактичної роботи з дитиною.

Поліцейський ЮП не проводить заключну оцінку ризиків та потреб у випадках:

1) набрання законної сили вироком суду щодо призначення покарання у вигляді позбавлення волі;

2) рішення суду про визнання дитини в установленому законом порядку безвісно відсутньою чи оголошення померлою або отримання копії свідоцтва про смерть дитини;

3) обрання стосовно дитини, яка перебуває на профілактичному обліку в поліції, запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою;

4) виїзду дитини за кордон чи на тимчасово окуповану територію України.

План заходів індивідуальної профілактики.

Поліцейський ЮП, який є відповідальним за профілактичну роботу з дитиною, яка перебуває на профілактичному обліку в поліції, складає (корегує)

план заходів індивідуальної профілактики протягом 5 робочих днів з дня складання первинної (проміжної) оцінки ризиків та потреб з урахуванням її результатів.

План заходів індивідуальної профілактики має бути складений зрозумілою для дитини мовою з урахуванням віку, рівня розвитку, життєвого досвіду, сформованих життєвих навичок. До складання плану за бажанням залучаються дитина та її батьки/законні представники для обрання пріоритетних напрямів роботи, обрання заходів задля досягнення цілей.

Поліцейський ЮП під час планування узгоджує з відповідним органом пробації заходи з індивідуальної профілактики неповнолітнього, засудженого до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі або звільненого зі спеціальної виховної установи, який перебуває на обліку уповноваженого органу з питань пробації та профілактичному обліку в поліції, з метою уникнення дублювання та планування одночасних заходів.

Складений план заходів індивідуальної профілактики погоджується та підписується поліцейським ЮП, а також за згодою одним із батьків/законних представників дитини.

У разі зміни дитиною, яка перебуває на профілактичному обліку, місця проживання поліцейський ЮП протягом трьох днів з дати отримання такої інформації повідомляє про це орган поліції, на території обслуговування якого проживатиме дитина. З дня одержання відповідної інформації щодо прибуття дитини до нового місця проживання поліцейський ЮП протягом 3 днів надсилає до органу поліції, на території обслуговування якого проживатиме дитина, ОПС для подальшого здійснення заходів індивідуальної профілактики щодо дитини. Протягом доби з дня одержання інформації про отримання ОПС та взяття дитини на профілактичний облік за новим місцем проживання поліцейський ЮП вносить відповідну інформацію до журналу реєстрації ОПС дітей, взятих на профілактичний облік.

У разі виїзду (переїзду) дитини за кордон або на тимчасово окуповану територію України профілактична робота з нею призупиняється, про що поліцейський ЮП інформує рапортом керівника територіального (відокремленого) підрозділу поліції, який долучається до ОПС. Профілактичний облік у такому випадку триває рік з моменту узяття на облік, але не довше, ніж до досягнення дитиною повноліття, після чого дитина знімається з профілактичного обліку.

Поліцейський ЮП веде профілактичний облік дітей **один рік з дня взяття дитини на облік**, якщо інше не передбачено вироком суду, що набрав законної сили.

У разі звільнення особи віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років від відбування покарання з випробуванням у порядку статті 104 Кримінального кодексу України⁴⁹, профілактичний облік триває **протягом встановленого судом іспитового строку**.

⁴⁹ Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14>

Профілактичний облік не припиняється, якщо під час перебування дитини на обліку виникають нові підстави, передбачені пунктом 8 розділу III Інструкції.

Поліцейський ЮП доповідає про виникнення таких підстав рапортом на ім'я керівника органу поліції з копіями підтверджуючих матеріалів.

За погодженням керівника ТВП строк перебування на профілактичному обліку дитини продовжується на один рік з дня виникнення підстав для продовження обліку, якщо інше не передбачено рішенням суду, який набрав законної сили; у разі звільнення особи віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років від відбування покарання з випробуванням — профілактичний облік триває установленого судом іспитового строку.

Матеріали про продовження профілактичного обліку поліцейський ЮП долучає до ОПС.

Поліцейський ЮП знімає дитину з профілактичного обліку у разі:

- 1) досягнення нею вісімнадцятирічного віку;
- 2) закінчення строку покарання, визначеного вироком суду;
- 3) набрання законної сили вироком суду щодо призначення покарання у виді позбавлення волі;
- 4) рішення суду про визнання дитини в установленому законом порядку безвісно відсутньою чи оголошення померлою або отримання копії свідоцтва про смерть дитини;
- 5) відсутності повторних випадків учинення домашнього насильства впродовж одного року з дня взяття на профілактичний облік;
- 6) відсутності повторних випадків учинення насильства за ознакою статі впродовж одного року з дня взяття на профілактичний облік;
- 7) відсутності випадків вчинення адміністративного та/або кримінального правопорушення протягом року з дня взяття на профілактичний облік;
- 8) відсутності випадків самовільного залишення сім'ї, навчально-виховного закладу чи спеціальної установи для дітей протягом року з дня взяття на профілактичний облік;
- 9) обрання стосовно дитини, яка перебуває на профілактичному обліку, запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою;
- 10) відсутності повторних випадків вчинення булінгу (цькування) впродовж одного року з дня взяття на профілактичний облік;
- 11) зміни місця проживання дитини в межах України;
- 12) виїзду (переїзду) за кордон або на тимчасово окуповану територію України;

За наявності підстав для зняття дитини з профілактичного обліку поліцейський ЮП протягом однієї доби:

- 1) виносить постанову про зняття з профілактичного обліку дитини та закриття ОПС, яку затверджує керівник ТВП;
- 2) вносить відповідну інформацію до електронної картки ІП «Електронний кабінет ЮП», із обранням підстави зняття відповідно до довідника електронної картки;

3) письмово повідомляє протягом трьох днів з дати зняття з профілактичного обліку батьків, законних представників, інші органи і служби, які раніше були інформовані про взяття дитини на профілактичний облік.

Закриті ОПС зберігаються в ТВП ГУНП протягом одного року, після чого знищуються. З дня знищення ОПС працівники, які виконали цю роботу, затверджують факт знищення підписами в акті, а в журналі реєстрації ОПС узятих на профілактичний облік дітей роблять відмітки про знищення справ із зазначенням номера акта і дати його реєстрації.

Про зняття з профілактичного обліку дитини, засудженої до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, звільненої за рішенням суду від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру без поміщення до спеціальних навчально-виховних закладів для дітей, які потребують особливих умов виховання, а також дитини, яка вчинила домашнє насильство в будь-якій формі або насильство за ознакою статі (дитина-кривдник), у зв'язку досягненням нею вісімнадцятирічного віку, поліцейський ЮП у письмовій формі протягом трьох днів з дня зняття з профілактичного обліку інформує відповідний підрозділ дільничних офіцерів поліції або підрозділ взаємодії з громадами для організації подальшої превентивної роботи з нею.

2.3. Закордонний досвід профілактичної та виховної діяльності підрозділів поліції щодо роботи з дітьми у конфлікті та контакті із законом.

Закордонне законодавство у сфері роботи поліції з дітьми у конфлікті та контакті із законом розвивається за напрямом поєднання правоохоронного реагування із гарантіями захисту дитини, раннім втручанням, міжвідомчою взаємодією та позасудовими формами реагування. У більшості правових систем поліцейський не розглядається як єдиний суб'єкт профілактичної роботи. Законодавство розподіляє повноваження між поліцією, місцевими органами влади, соціальними службами, закладами освіти, органами охорони здоров'я та спеціалізованими структурами ювенальної юстиції. Такий підхід дає змогу відокремити правову оцінку події від тривалої виховної, психологічної та соціальної підтримки дитини.

Спільною рисою нормативного регулювання є диференціація правового статусу дітей, які підозрюються у вчиненні правопорушення, дітей-потерпілих і дітей-свідків. Для кожної категорії встановлюються спеціальні процедури інформування, опитування, представництва, участі батьків або іншого відповідального дорослого, а також обмеження щодо затримання, ізоляції та формального судового переслідування. Водночас законодавство зарубіжних держав виходить із того, що відмова від надмірно карального впливу не означає відсутності відповідальності. Дитина повинна усвідомити наслідки поведінки, виконати визначені законом або погоджені заходи та, за можливості, відновити завдану шкоду.

Законодавство Англії та Уельсу

Правові засади ювенальної превенції в Англії та Уельсі формуються насамперед положеннями Закону про злочинність і громадський порядок 1998 року. Цим актом закріплено обов'язок місцевих органів влади створювати команди з питань правопорушень неповнолітніх та забезпечувати надання ювенальних послуг. До складу таких команд включаються представники поліції, пробації, соціальних служб, освіти й охорони здоров'я. Законодавче визначення багатoproфільного складу команди має принципове значення: рішення щодо дитини приймається не ізольовано поліцією, а з урахуванням соціальних, освітніх, медичних та сімейних обставин.

Статті 39–40 Закону 1998 року передбачають не лише створення відповідних команд, а й підготовку місцевих планів ювенальної юстиції. У таких планах визначаються порядок фінансування, структура, функції та взаємодія суб'єктів. Отже, профілактична робота має плановий характер і підлягає публічному управлінню на місцевому рівні. Поліція в цій системі забезпечує первинне реагування, оцінку достатності доказів, захист потерпілих і громади, передачу інформації та участь у виборі подальшого заходу.⁵⁰

Окремий блок законодавства регулює позасудове реагування. Статті 66ZA–66ZB Закону про злочинність і громадський порядок 1998 року, введені Законом про правову допомогу, призначення покарань і покарання правопорушників 2012 року,⁵¹ встановлюють інститут попередження неповнолітнього. Поліцейський може застосувати таке попередження за наявності достатніх доказів, визнання дитиною факту правопорушення та висновку про недоцільність кримінального переслідування або умовного попередження. Попередження має оголошуватися у присутності відповідального дорослого, а його зміст і наслідки повинні бути пояснені зрозумілою мовою.

Після застосування попередження дитина передається до команди ювенальної юстиції для оцінювання потреб і визначення необхідного втручання. Закон дозволяє пов'язувати позасудове рішення з участю у виховних, реабілітаційних або відновних заходах. Таким чином, рішення поліцейського не завершує роботу з дитиною, а відкриває доступ до спеціалізованої допомоги. Важливо, що законодавство розрізняє просте попередження та умовне попередження, за якого дитина повинна виконати встановлені умови. Невиконання таких умов може стати підставою для подальшого провадження.

Гарантії під час затримання та опитування визначаються Законом про поліцію та докази у кримінальному провадженні 1984 року і Кодексом практики С. Особа, яка виглядає молодшою за вісімнадцять років, за відсутності переконливих доказів протилежного повинна розглядатися як дитина. Під час основних процесуальних дій обов'язковою є участь відповідального дорослого, незалежного від поліції, завданням якого є захист

⁵⁰ Crime and Disorder Act 1998 : United Kingdom Public General Act 1998, с. 37. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/37/contents>

⁵¹ Legal Aid, Sentencing and Punishment of Offenders Act 2012 : United Kingdom Public General Act 2012, с. 10. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2012/10/contents>

прав, законних інтересів і добробуту дитини. Кодекс також встановлює вимоги щодо роз'яснення прав, доступу до правничої допомоги, медичного огляду, відпочинку, харчування та умов тримання.⁵²

Законодавство Фінляндії

У Фінляндії нормативна основа роботи з дітьми формується комплексом актів, серед яких Закон про захист дітей 417/2007, Закон про молодь 1285/2016 та Закон про поліцію 872/2011.⁵³ Закон про захист дітей визначає пріоритет найкращих інтересів дитини, право на безпечне середовище розвитку та обов'язок органів влади реагувати на загрози здоров'ю, розвитку або добробуту дитини.⁵⁴ Під час вибору заходу повинні враховуватися вік, розвиток, думка дитини, сімейні зв'язки та можливість застосування найменш обтяжливого втручання.⁵⁵

Закон покладає на органи соціального забезпечення провідну відповідальність за оцінювання потреб дитини, однак зобов'язує інші органи, включно з поліцією, повідомляти про обставини, що можуть свідчити про необхідність захисту. Такий механізм особливо важливий у ситуаціях домашнього насильства, бездоглядності, експлуатації, систематичних правопорушень або вживання психоактивних речовин. Поліція не повинна самостійно вирішувати соціальну проблему, але зобов'язана забезпечити передання інформації компетентній службі та невідкладний захист у разі реальної небезпеки.

Закон про молодь 1285/2016 закріплює засади міжвідомчої роботи з молодими особами та функціонування місцевих координаційних механізмів. Його положення орієнтовані на соціальне включення, доступ до освіти, працевлаштування, медичних і соціальних послуг, а також на раннє виявлення молодих людей, які потребують підтримки. Нормативне регулювання дає підстави для спільної роботи поліції, муніципальних органів, соціальних і медичних служб без перетворення профілактичної взаємодії на формальне кримінальне переслідування.⁵⁶

Закон про поліцію 872/2011 визначає завдання поліції щодо підтримання громадського порядку, запобігання правопорушенням, їх виявлення та розслідування. Водночас здійснення поліцейських повноважень підпорядковується вимогам законності, пропорційності, найменшого втручання та поваги до основних прав. Для роботи з дітьми це означає обов'язок обирати захід, достатній для припинення небезпеки, але такий, що не створює зайвого обмеження або стигматизації.⁵⁷

Законодавство Нідерландів

У Нідерландах особливе місце посідає законодавчо врегульоване позасудове перенаправлення дітей до програми Halt. Правовою основою є

⁵² Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE). Code C: Code of Practice for the Detention, Treatment and Questioning of Persons by Police Officers. London : Home Office, 2023. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/pace-code-c-2023>

⁵³ Youth Act 1285/2016. Finland. URL: <https://www.finlex.fi/en/legislation/translations/2016/eng/1285>

⁵⁴ Police Act 872/2011. Finland. URL: <https://www.finlex.fi/en/legislation/translations/2011/eng/872>

⁵⁵ Child Welfare Act 417/2007. Finland. URL: <https://www.finlex.fi/en/legislation/translations/2007/eng/417>

⁵⁶ Youth Act 1285/2016. Finland. URL: <https://www.finlex.fi/en/legislation/translations/2016/eng/1285>

⁵⁷ Police Act 872/2011. Finland. URL: <https://www.finlex.fi/en/legislation/translations/2011/eng/872>

стаття 77e Кримінального кодексу, яка дозволяє уповноваженому працівникові органу розслідування запропонувати неповнолітньому участь у спеціальному проєкті з метою уникнення кримінального переслідування. Відповідний механізм застосовується до дітей віком від дванадцяти до вісімнадцяти років за умови, що характер правопорушення, його обставини та особа дитини відповідають установленим критеріям.⁵⁸

Перелік правопорушень і загальні умови направлення конкретизовано Декретом про визначення правопорушень Halt 2024 року. Нормативний акт вимагає, щоб діяння мало відносно невелику тяжкість, обставини могли бути встановлені без складного доказування, а дитина визнала свою участь. Участь є добровільною; для дітей молодшого віку враховується позиція законного представника. Декрет також обмежує повторне направлення, що запобігає перетворенню програми на постійний заміник формального реагування.⁵⁹

Зміст заходів визначається індивідуально та може включати бесіду щодо причин і наслідків правопорушення, навчальні завдання, вибачення перед потерпілим, відшкодування шкоди, роботу над соціальними навичками та залучення батьків. Поліція здійснює первинну правову оцінку та направлення, тоді як безпосередню виховну роботу проводить спеціалізована організація. Таке розмежування дозволяє зберегти процесуальну роль поліції та водночас забезпечити педагогічний характер втручання.

Успішне завершення програми зумовлює припинення подальшого кримінального переслідування і, як правило, відсутність запису про судимість. Якщо дитина відмовляється від участі або не виконує погоджені заходи, матеріали можуть бути передані до органів прокуратури. Отже, нідерландське законодавство поєднує добровільність із реальною відповідальністю та визначеними правовими наслідками.

Законодавство Нової Зеландії

Закон Нової Зеландії про добробут дітей і молоді 1989 року встановлює одну з найбільш розвинених законодавчих моделей сімейної групової конференції. Частина 4 цього акта регулює ювенальну юстицію, визначає її принципи, повноваження поліції та порядок залучення сім'ї до прийняття рішення. Закон віддає перевагу заходам, які підтримують дитину в сімейному й громадському середовищі, обмежують використання кримінального провадження та забезпечують відповідність втручання тяжкості правопорушення.⁶⁰

За загальним правилом провадження щодо молодої особи не повинно розпочинатися до консультації з координатором ювенальної юстиції та проведення сімейної групової конференції, крім визначених законом випадків. Конференція скликається також після арешту, за направленням суду або після доведення обвинувачення, якщо учасники ще не мали можливості обговорити

⁵⁸ Wetboek van Strafrecht [Criminal Code of the Netherlands] : Wet van 3 maart 1881. Art. 77e. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/>

⁵⁹ Besluit aanwijzing Halt-feiten 2024 : Besluit van 14 juni 2024. Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden. 2024. № 173. URL: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2024-173.html>

⁶⁰ Oranga Tamariki Act 1989 : Children's and Young People's Well-being Act 1989. Public Act 1989 No 24. New Zealand. URL: <https://www.legislation.govt.nz/act/public/1989/24/en/latest/>

спосіб реагування. Закон установлює строки скликання, коло учасників, порядок повідомлення та обов'язок з'ясувати позицію осіб, які не можуть бути присутніми.

У конференції можуть брати участь дитина, члени її сім'ї та сімейного кола, потерпіла особа, представник поліції, координатор, правник дитини та фахівці відповідних служб. Перед обговоренням учасникам повинна бути надана релевантна інформація про правопорушення, потреби дитини, можливі правові наслідки й доступні програми. Закон допускає окреме сімейне обговорення без присутності посадових осіб, що посилює реальну участь родини у формуванні плану.

За результатами конференції можуть бути прийняті рішення, рекомендації та план, який передбачає вибачення, відшкодування шкоди, навчання, лікування, психологічну допомогу, дотримання правил поведінки, участь у громадській діяльності або інші заходи. Поліція бере участь у визначенні безпекових умов і надає інформацію про подію, але не має одноосібного контролю над рішенням. Законодавство вимагає фіксувати погоджений план і забезпечувати його подальше виконання.

Законодавство Ісландії щодо дітей-потерпілих і свідків

Ісландський Закон про захист дітей № 80/2002 закріплює право дитини на захист і належний догляд, пріоритет її найкращих інтересів, право бути поінформованою та висловлювати власну думку відповідно до віку і зрілості. Закон зобов'язує органи захисту дітей взаємодіяти між собою та з іншими установами, що працюють у сфері дитинства. Перед застосуванням обтяжливих заходів повинні бути розглянуті менш інтенсивні способи підтримки сім'ї та захисту дитини.⁶¹

Ці положення створюють правову основу для комплексної роботи з дітьми, які стали потерпілими або свідками насильства. Поліція, соціальні служби, медичні працівники та фахівці психологічної допомоги діють у межах узгодженої процедури, спрямованої на зменшення кількості повторних опитувань і недопущення повторної травматизації. Процесуальна інформація збирається спеціально підготовленим фахівцем у безпечному середовищі, а інші учасники можуть передавати уточнювальні запитання без безпосереднього тиску на дитину.

Важливим є законодавче поєднання доказових і захисних завдань. Отримання відомостей для кримінального провадження не припиняє обов'язку оцінити потреби дитини в лікуванні, психологічній допомозі, безпечному розміщенні та соціальному супроводі. Завдяки цьому дитина не залишається лише джерелом доказів, а визнається самостійним носієм прав, якому повинна бути забезпечена тривала підтримка.

Порівняльний аналіз законодавства зарубіжних держав свідчить про існування різних організаційно-правових моделей роботи поліції з дітьми у конфлікті та контакті із законом. В Англії та Уельсі така діяльність

⁶¹ Child Protection Act No. 80/2002. Iceland. URL: <https://www.government.is/library/04-Legislation/Child%20Protection%20Act%20as%20amended%20jan2018.pdf>

здійснюється через законодавчо визначені міжвідомчі структури, які об'єднують представників поліції, соціальних служб, освіти, охорони здоров'я та інших компетентних органів. Фінська модель ґрунтується на координації діяльності відповідних суб'єктів у межах законодавства про поліцію, молодь і захист дітей. У Нідерландах важливе місце належить нормативно врегульованому механізму позасудового перенаправлення дітей до спеціалізованих виховних програм. Законодавство Нової Зеландії передбачає проведення сімейної групової конференції як важливого елементу ювенального провадження. В Ісландії особлива увага приділяється інтегрованій взаємодії компетентних органів під час роботи з дітьми, які стали потерпілими або свідками правопорушень.

Попри відмінності в організації та правовому регулюванні, розглянуті системи характеризуються спільними гарантіями захисту прав дитини. До них належать спеціалізація фахівців, участь відповідального дорослого або правника, надання дитині інформації у зрозумілій формі, обов'язкове врахування її думки, обмеження застосування затримання та ізоляції, пропорційність поліцейського втручання, забезпечення конфіденційності й доступу до необхідної допомоги. Рішення поліції повинні прийматися відповідно до встановленої процедури, з урахуванням індивідуальних обставин справи та найкращих інтересів дитини.

Виховний характер зарубіжного законодавства найбільш виразно простежується в регулюванні позасудових заходів. Їх застосування передбачає не лише визнання дитиною факту правопорушення, а й виконання індивідуально визначеного плану. Такий план може охоплювати відшкодування або усунення завданої шкоди, участь у навчальних, психологічних чи реабілітаційних програмах, поновлення систематичного навчання, дотримання погоджених правил поведінки, а також отримання підтримки з боку сім'ї та громади. Результативність відповідного заходу пов'язується з фактичним виконанням його умов, позитивними змінами в поведінці дитини та зменшенням ризику повторного правопорушення.

Таким чином, зарубіжне законодавство відображає поступову трансформацію ролі поліції у справах дітей. Поряд із припиненням правопорушень, забезпеченням безпеки, збиранням доказів і прийняттям первинних процесуальних рішень поліцейські залучаються до раннього виявлення ризиків та міжвідомчої взаємодії. Водночас подальша робота з дитиною не зосереджується виключно в межах правоохоронної системи, а здійснюється за участю спеціалізованих служб, сім'ї, правника, потерпілої особи та представників громади. Основу такої нормативної моделі становлять індивідуальний підхід, раннє реагування, відновлення завданої шкоди, соціальна підтримка та застосування мінімально необхідного втручання.

3. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ З ДІТЬМИ У КОНФЛІКТІ ТА КОНТАКТІ ІЗ ЗАКОНОМ.

3.1. Роль підрозділів ювенальної превенції у впровадженні принципів правосуддя, дружнього до дитини.

Керівні принципи правосуддя, дружнього до дітей, прийняті Комітетом міністрів Ради Європи у 2010 році⁶². Керівні принципи повинні застосовуватися у всіх ситуаціях, в яких діти можуть з будь-якої причини та в будь-якій якості контактувати з усіма компетентними органами та службами, що беруть участь у здійсненні кримінального, цивільного провадження або провадження у справах про адміністративні правопорушення. Отже, поліцейські ювенальної превенції під час здійснення роботи з дітьми у контакті із законом та у конфлікті із законом також мають керуватись принципами правосуддя, дружнього до дитини.

До таких принципів належать: принцип участі, забезпечення найкращих інтересів дитини, гідності, захисту від дискримінації та верховенства права.

Принцип участі передбачає, що діти мають право бути почутими та брати активну участь у процесах, що їх стосуються (з урахуванням їхнього віку та рівня зрілості). Хоча це не означає, що їхньої думки завжди будуть дотримуватися, принципи вимагають, щоб їхня думка вивчалась серйозно і з належною повагою, в залежності від їх віку, зрілості і обставин справи, з урахуванням процесуальних норм національного законодавства. Право дитини бути вислуханою не пов'язується з досягненням певного віку. За загальним правилом слід виходити з того, що дитина здатна формувати та висловлювати власні погляди, а завдання дорослих полягає у створенні умов для реалізації цього права. В Зауваженнях загального порядку Комітету ООН з прав дитини № 24 (2019) «Щодо прав дитини у системі правосуддя щодо дітей» зазначається, що для ефективної участі дитині необхідна допомога з боку всіх фахівців практиків, що дозволяє розуміти суть звинувачень та можливі наслідки та варіанти⁶³.

Дотримання принципу участі в діяльності поліцейського ювенальної превенції передбачає, що він зокрема повинен:

- безпосередньо вислуховувати дитину;
- роз'яснювати дитині суть прийнятих рішень;
- з'ясовувати думку дитини з усіх питань, що її стосуються.

Поліцейські ювенальної превенції повинні з'ясовувати думку дитини з усіх питань, що її стосуються, і не покладатись у прийнятті рішень у справах за участі дітей виключно на думку їх батьків або інших законних представників дитини. Наприклад, важливо відбирати та долучати до матеріалів справ щодо

⁶² Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей. URL: <https://rm.coe.int/16804c2188>

⁶³ Зауваження загального порядку Комітету ООН з прав дитини № 24 (2019) «Щодо прав дитини у системі правосуддя щодо дітей». URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3899429?ln=en&v=pdf>

вчинення домашнього насильства в присутності дитини пояснення самої дитини, якщо вона досягла такого віку та стану розвитку, щоб висловлювати власну думку. Також важливо з'ясовувати думку дитини під час планування заходів індивідуальної профілактики з нею. Наприклад, при плануванні заходів дозвілля дитини, дитина може зазначити, що віддає перевагу заняттям в художній секції замість спортивної, до якої планував залучити її поліцейський ювенальної превенції. Якщо ресурси громади дозволяють реалізувати бажання дитини і це не суперечить цілям і задачам роботи з нею, поліцейському доцільно врахувати думку дитини з цього питання.

Принцип забезпечення найкращих інтересів дитини передбачає, що у всіх справах, пов'язаних з дітьми, першочергова увага повинна надаватися найкращим інтересам дитини.

У Зауваженнях загального порядку Комітету ООН з прав дитини № 14 (2013) «Про право дитини на приділення першочергової уваги найкращим інтересам дитини» зазначається, що найкраще забезпечення інтересів дитини – це право, принцип і правило процедури, які засновані на оцінці всіх елементів, що відображають інтереси дитини або дітей, в конкретних обставинах (пункт 1 статті 3)⁶⁴. В Законі України «Про охорону дитинства» забезпечення найкращих інтересів дитини визначається як дії та рішення, що спрямовані на задоволення індивідуальних потреб дитини відповідно до її віку, статі, стану здоров'я, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної та етнічної належності та враховують думку дитини, якщо вона досягла такого віку і рівня розвитку, що може її висловити⁶⁵.

З метою узгодження можливого конфлікту інтересів дітей, мають бути окремо оцінені та збалансовані найкращі інтереси всіх дітей, які беруть участь у справі, як дітей, які вчинили правопорушення, так і потерпілих та свідків.

При оцінці та визначенні найкращих інтересів дитини необхідно враховувати такі елементи: погляди дитини; індивідуальність дитини; збереження сімейного оточення і підтримання відносин; піклування, захист і безпеку дитини; вразливе положення; право дитини на здоров'я; право дитини на освіту. Ураховуючи складність та комплексність процесу визначення найкращих інтересів дитини, важливо використовувати міждисциплінарний підхід.

Дотримання принципу найкращих інтересів дитини в діяльності поліцейського ювенальної превенції передбачає, що він зокрема повинен:

- оцінювати вплив своїх рішень на дитину;
- враховувати її освітні та соціальні потреби;
- не допускати зайвого втручання у життя дитини;
- застосовувати індивідуальний підхід тощо.

Наприклад, якщо поліцейський планує заходи індивідуальної

⁶⁴ Зауваження загального порядку Комітету ООН з прав дитини № 14 (2013) «Про право дитини на приділення першочергової уваги найкращим інтересам дитини». URL: <https://www.refworld.org/sites/default/files/attachments/64e4da0e4.pdf>

⁶⁵ Про охорону дитинства: Закон України № 2402-III від 26 квітня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>

профілактики з дитиною, він має визначити найбільш зручний для дитини час їх проведення, враховуючи зокрема відвідування дитиною закладу освіти, позашкільні активності тощо.

Принцип гідності передбачає, що до дітей слід ставитися з обережністю, чутливістю, справедливістю та повагою під час будь-якої процедури або справи, приділяючи особливу увагу їх особистій ситуації, благополуччю та конкретним потребам, а також з повною повагою до їх фізичної та психологічної недоторканності. Таке ставлення повинно бути надане їм, незалежно від того, яким чином вони вступають в контакт з законом, а також незалежно від їх правового статусу та потенціалу під час будь-якої процедури або справи. Кожна дитина є унікальною і цінною людиною, і, відповідно, її особиста гідність, особливі потреби, інтереси і особисте життя повинні поважатися і захищатися. Діти не повинні піддаватися катуванням, нелюдському або такому, що принижує гідність ставленню чи покаранню.

Дотримання принципу гідності в діяльності поліцейського ювенальної превенції передбачає, що він повинен ставитися до дитини як до суб'єкта правовідносин та поважати її особистість незалежно від процесуального статусу. Поліцейський не повинен:

- підвищувати голос;
- використовувати принизливі висловлювання;
- спілкуватися з дитиною як із правопорушником до встановлення її вини;
- обговорювати особисті обставини дитини в присутності сторонніх осіб.

Захист від дискримінації. Права дітей повинні забезпечуватись без жодної дискримінації за ознакою статі, раси, кольору шкіри або етнічного походження, віку, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, соціально-економічного стану, статусу одного з їх батьків або обох батьків, належності до національних меншин, майнового стану, народження, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності або іншого статусу. Деякі категорії особливо вразливих дітей можуть потребувати особливого захисту. У разі потреби повинні бути гарантовані конкретні засоби захисту та допомоги дітям у більш уразливому становищі, наприклад, дітям мігрантів, дітям-біженцям та дітям-шукачам притулку, дітям без супроводу, дітям з інвалідністю, безпритульним дітям, дітям-ромам та дітям, що перебувають у спеціалізованих закладах.

Дотримання принципу захисту від дискримінації в діяльності поліцейського ювенальної превенції передбачає, що він зокрема повинен:

- забезпечити рівне ставлення до всіх дітей незалежно від статі, етнічного походження, стану здоров'я, соціального статусу сім'ї, місця проживання чи інших ознак;
- враховувати індивідуальні потреби дитини, пов'язані з її віком, станом здоров'я або особливими освітніми потребами;
- не допускати упередженого ставлення до дитини на підставі інформації про її сім'ю, попередню поведінку чи перебування на профілактичному обліку;
- забезпечити доступність інформації та процедур для дітей з інвалідністю, дітей, які не володіють державною мовою на достатньому рівні, та інших

вразливих категорій дітей.

Наприклад, під час проведення профілактичної роботи поліцейський не повинен виходити з припущення, що дитина, яка проживає у сім'ї в складних життєвих обставинах, є більш схильною до правопорушень, ніж інші діти. Рішення повинні ґрунтуватися на встановлених фактах та індивідуальній оцінці ситуації.

Принцип верховенства права повинен повною мірою відноситись як до дітей, так і до дорослих. Елементи належної правової процедури, такі як принципи законності та пропорційності, презумпція невинності, право на справедливий судовий розгляд, право на юридичну допомогу, право на доступ до судів і право на апеляцію, мають бути гарантовані для дітей, так само як і для дорослих і не повинні бути зведені до мінімуму або заборонені під приводом кращих інтересів дитини. Крім того, діти повинні мати право на доступ до відповідних незалежних та ефективних механізмів розгляду скарг.

Дотримання принципу верховенства права в діяльності поліцейського ювенальної превенції передбачає, що він зокрема повинен:

- діяти виключно в межах повноважень та у спосіб, визначений законом;
- забезпечити дитині реалізацію всіх передбачених законом процесуальних прав і гарантій;
- роз'яснювати дитині та її законним представникам їхні права і порядок їх реалізації зрозумілою для них мовою;
- забезпечити законність, пропорційність та справедливість під час прийняття рішень щодо дитини;
- не допускати обмеження прав дитини без належних правових підстав.

Наприклад, навіть якщо поліцейський переконаний, що певне рішення буде корисним для дитини, він не може обмежувати її права або відступати від встановлених законом процедур з міркувань доцільності.

Варто звернути увагу на **Стандарти правосуддя дружнього до дитини**⁶⁶, затверджені в межах реалізації пілотного проєкту імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність. Згідно з цим документом поліцейські ювенальної превенції можуть бути залучені до:

- збору даних, що характеризують особу неповнолітнього, відомостей про негативний вплив на дитину в сім'ї та інших матеріалів, які можуть свідчити про наявність або відсутність обґрунтованих ризиків (вчинення у майбутньому повторного кримінального правопорушення, вплив на учасників кримінального провадження, переховування чи знищення знарядь вчинення кримінального правопорушення) та які можуть бути долучені до клопотання про обрання неповнолітньому запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою (Стандарт 59);
- участі у судовому розгляді проваджень щодо неповнолітніх, зокрема шляхом висловлення позиції щодо умов виховання та проживання дитини, здатності батьків або інших осіб здійснювати вплив на дитину з метою

⁶⁶ Про запровадження та реалізацію пілотного проєкту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність: наказ Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 01 червня 2023 року № 150/445/2077/5/187. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0150905-23#Text>

перевиховання, думки про вид та строк примусового заходу виховного характеру (Стандарти 73, 84, 87);

- здійснення подальшої профілактичної роботи після ухвалення судового рішення про застосування примусових заходів виховного характеру (Стандарт 88).

Отже, дотримання принципів правосуддя, дружнього до дитини, є обов'язком поліцейського ювенальної превенції незалежно від того, чи бере дитина участь у кримінальному провадженні, провадженні у справах про адміністративні правопорушення, чи перебуває у контакті з поліцією з інших причин. Для перевірки дотримання принципів правосуддя, дружнього до дитини, під час роботи з дитиною поліцейський ювенальної превенції може використати такий контрольний перелік питань:

- чи була вислухана думка дитини?
- чи враховані її індивідуальні потреби та найкращі інтереси?
- чи забезпечено повагу до її гідності?
- чи відсутні ознаки дискримінації?
- чи дотримані процесуальні права та гарантії?
- чи є прийняте рішення законним, пропорційним та обґрунтованим?

Втім, правосуддя, дружнє до дитини, не є окремою процедурою чи набором документів. Це підхід до роботи, за якого кожна взаємодія поліцейського з дитиною має забезпечувати її безпеку, повагу до гідності, участь у прийнятті рішень та врахування найкращих інтересів.

3.2. Сучасні методики опитування дітей у контакті та конфлікті із законом.

Поліцейські ювенальної превенції під час виконання повноважень стикаються з необхідністю проведення опитування дітей як у контакті, так і у конфлікті із законом. Тому важливо підвищувати свій рівень обізнаності про сучасні методики проведення такого опитування, які ґрунтуються на підходах правосуддя, дружнього до дитини.

В статті 35 [Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства \(Ланцаротська конвенція\)](#) визначені вимоги до проведення опитування дітей⁶⁷. Саме ці вимоги є основою методики «Зелена кімната» та моделі «Барнахус» – підходів, що передбачають проведення опитування дитини у безпечному середовищі з мінімізацією повторної травматизації. Відповідно до п. 4 розділу V Інструкції з організації роботи поліцейського ювенальної превенції Національної поліції України поліцейський ювенальної превенції вживає заходів щодо захисту прав дітей, які потерпіли від домашнього насильства та жорстокого поводження або стали свідками таких фактів, забезпечення їх найкращих інтересів, зокрема щодо опитування/допиту в умовах дружніх до дитини, з використанням методики

⁶⁷ Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text

«Зелена кімната» та моделі «Барнахус»⁶⁸. Створення та функціонування кімнат, дружніх до дитини, для проведення інтерв'ювання (допиту/опитування) дитини з використанням методики «Зелена кімната» є одним із основних напрямів взаємодії поліцейського ювенальної превенції з іншими уповноваженими органами та підрозділами поліції, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, територіальними громадами, міжнародними та громадськими організаціями.

Протягом останніх років в Україні здійснено ряд суттєвих кроків щодо формування системи ювенальної юстиції та імплементації міжнародного права із забезпечення прав та найкращих інтересів дитини у сфері правосуддя. З цією метою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 липня 2025 р. № 708-р було схвалено Національну стратегію захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2028 роках⁶⁹.

Відповідно до наказу Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 01.06.2023 № 150/445/2077/5/187 (зі змінами, внесеними наказами від 30 травня 2024 року № 124/354/1632/5/263 та від 16 червня 2025 року № 134/406/1670/5/302-н) «Про запровадження та реалізацію пілотного проєкту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність» в Україні було запроваджено пілотний проєкт щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність⁷⁰.

Реалізація пілотного проєкту ґрунтується на забезпеченні найкращих інтересів дитини, координації та взаємодії суб'єктів реалізації пілотного проєкту з метою напрацювання та впровадження в практичну діяльність уніфікованих підходів до реалізації принципів правосуддя, дружнього до дитини, відповідно до стандартів діяльності фахівців у сфері правосуддя щодо дітей у кримінальному провадженні та при виконанні покарань щодо неповнолітніх.

У розділі IV «Особливості проведення окремих слідчих дій з неповнолітніми» визначено необхідність:

Забезпечувати проведення слідчих дій з урахуванням найменшої травматизації неповнолітнього шляхом застосування такого алгоритму:

- передусім уживати заходів щодо проведення слідчих (процесуальних) дій без участі неповнолітнього, якщо це не перешкодить установленню обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні;

⁶⁸ Інструкція з організації роботи поліцейського ювенальної превенції Національної поліції України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19 грудня 2017 року № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>

⁶⁹ Про схвалення Національної стратегії захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2028 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 липня 2025 р. № 708-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/708-2025-%D1%80#Text>

⁷⁰ Про запровадження та реалізацію пілотного проєкту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність: наказ Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 01.06.2023 № 150/445/2077/5/187. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0150905-23#Text>

- у разі неможливості вжиття таких заходів проводити якомога менше слідчих дій за участю неповнолітнього у випадках, вкрай необхідних для досягнення цілей кримінального провадження;

- застосовувати відеофіксацію під час проведення слідчих дій за участю неповнолітнього (потерпілого, підозрюваного) за його згодою;

- використовувати можливість здійснення дистанційного досудового розслідування.

Забезпечувати допит неповнолітнього під час досудового розслідування у судовому засіданні слідчим суддею у порядку, передбаченому статтею 225, частиною одинадцятою статті 615 КПК України⁷¹.

Проводити слідчі (процесуальні) дії не лише за місцем здійснення досудового розслідування, зокрема в умовах, дружніх до дитини, за

а) методикою «**Зелена кімната**»

б) в спеціально облаштованому приміщенні,

в) в іншому місці за погодженням особи, яка бере участь у слідчій дії,

г) на базі спеціально облаштованих приміщень центрів з надання безоплатної правничої допомоги,

г) приміщенні органу досудового розслідування, дізнання, прокуратури.

Проводити процесуальні дії за участю неповнолітніх - свідків чи потерпілих без необґрунтованих затримок після подій, які стали предметом провадження, однак з урахуванням психологічного стану неповнолітнього та рекомендацій психолога щодо можливості проведення з ними процесуальних дій.

Проводити освідування, відібрання біологічних зразків за згодою неповнолітнього, який досягнув 14 років, а щодо неповнолітнього віком до 14 років - на підставі згоди його та законних представників; забезпечувати обов'язкову присутність законного представника під час здійснення вказаних дій у разі наявності ухвали слідчого судді про примусове відібрання зразків для експертного дослідження.

Не допускати надання свідчень неповнолітніми (свідками та потерпілими) у присутності підозрюваного / обвинуваченого.

Проводити з урахуванням рекомендації психолога всі слідчі (процесуальні) дії за участю неповнолітнього слідчим, дізнавачем (прокурором) тієї самої статі.

У Розділі V «Особливості допиту та проведення інших слідчих дій у кримінальних провадженнях стосовно неповнолітніх» визначено:

Здійснювати допит за методикою "Зелена кімната" не лише за місцем проведення досудового розслідування, а й в іншому місці за згодою неповнолітнього (вдома або іншому зручному для дитини місці; проведення слідчих дій в умовах, дружніх до дитини).

Проводити слідчий експеримент з урахуванням обставин вчинення кримінального правопорушення в умовах, дружніх до дитини (за можливості без шкоди для кримінального провадження, для запобігання травмуванню

⁷¹ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

неповнолітнього не за місцем вчинення кримінального правопорушення, із застосуванням манекенів тощо).

Встановлювати ювенальному слідчому, дізнавачу до повідомлення неповнолітньому про підозру дані, які характеризують неповнолітнього, його батьків, щодо умов проживання та виховання, наявності негативного впливу в сім'ї, дорослих підбурювачів, ставлення до вчиненого, у тому числі шляхом проведення допитів (батьків, родичів, осіб з близького оточення, друзів, вчителів, сусідів тощо).

Допитувати ювенальному прокурору особисто неповнолітнього, який вчинив діяння, що формально підпадає під ознаки кримінального правопорушення, але не досяг 11-річного віку, за участю законного представника (з кола близьких осіб, ураховуючи інтереси дитини і надаючи перевагу тій особі, з якою у дитини склалися довірливі стосунки, у разі відсутності такої особи - за участю представника, визначеного органом опіки і піклування), дитячого психолога, захисника про умови проживання та виховання дитини, наявність негативного впливу в сім'ї та дорослих підбурювачів.

Забезпечувати проведення з неповнолітніми, які вчинили діяння, що формально підпадає під ознаки кримінального правопорушення, але не досягли 11-річного віку, заходів для запобігання вчиненню ними суспільно небезпечних діянь та їх участь у програмах соціальної реабілітації та реінтеграції.

У пункті 14 постанови Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 585 «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах» визначено, що з метою збору об'єктивної інформації про складні життєві обставини дитини, яка досягла того віку та рівня розвитку, коли може висловити свою думку, з нею проводиться бесіда під час проведення оцінювання її потреб у соціальних послугах, а також під час оцінки рівня її безпеки⁷².

Бесіда повинна проводитися протягом не більше двох годин на день з перервою (безперервно - не більше години). Тривалість бесіди визначається з урахуванням віку та індивідуальних особливостей дитини, рівня її розвитку. Бесіда проводиться у безпечному місці та/або у спеціально створених безпечних умовах (зокрема за відсутності кривдника), у тому числі із застосуванням методики "Зелена кімната".

Бесіда може проводитися в присутності та/або за згодою батьків, іншого законного представника (якщо вони не є кривдниками дитини). В інтересах дитини для мінімізації негативного впливу на її емоційний стан та психічне здоров'я, а також з метою недопущення її повторної психологічної травматизації бесіда з дитиною проводиться один раз. У разі потреби повторна бесіда проводиться, як правило, одними і тими самими особами.

Бесіда може проводитися за участю:

- представника служби у справах дітей,

⁷² Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах: постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 585. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text>

- органу Національної поліції,
- педагога або психолога,
- у разі потреби – лікаря,
- у разі потреби – інших осіб, які мають відповідну кваліфікацію або пройшли відповідне навчання щодо особливостей проведення такої бесіди з дітьми різних категорій.

Отже, національне законодавство передбачає можливість проведення опитування дитини за участі, крім законних представників дитини, педагога або психолога. Втім доцільно залучати саме дитячого психолога. Водночас небажаним є залучення психолога із закладу освіти, який відвідує дитина. В процесі опитування дитини психолог може виконати такі завдання:

- налагодити контакт та взаємодію з дитиною;
- допомогти сформулювати запитання, які будуть зрозумілими для дитини відповідного віку;
- зменшити рівень ретравматизації дитини;
- скласти професійний висновок за результатами участі у опитуванні, який в подальшому може бути досліджений судовим експертом, учасниками провадження та в суді;
- оцінити рівень завданої дитині шкоди та надати першу психологічну допомогу дитині;
- сформулювати рекомендації для подальшої організації роботи з дитиною.

Під час оцінювання рівня безпеки дітей, які проживають або цілодобово перебувають у закладах освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, фізичної культури і спорту, оздоровлення та відпочинку, молодіжних центрів, дитячих та молодіжних громадських об'єднань, інших громадських об'єднань, що є суб'єктами молодіжної роботи, у колективах яких перебувають діти або які контактують з дітьми дитина, бесіда проводиться без участі представників відповідного суб'єкта, стосовно яких є підозра щодо вчинення ними насильства та/або жорстокого поводження з дитиною або нараження її на небезпеку. У разі проведення бесіди з дитиною до неї повинен залучатися психолог, який може бути працівником комунального надавача соціальних послуг, закладу освіти, охорони здоров'я або представником громадського об'єднання⁷³.

До проведення опитування дитини можна також залучати психологів з реєстру психологів. Порядок реалізації пілотного проєкту щодо залучення психологів до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні / міжрегіональні центри з надання безоплатної правничої допомоги затверджено наказом Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України та Офісу



⁷³ Порядок реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми: постанова Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2025 року №1513.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1513-2025-%D0%BF#Text>

Генерального прокурора від 07 лютого 2023 року № 493/5/67/32⁷⁴.

Робота за методикою «Зелена кімната» можлива з дитиною будь-якого процесуального статусу. Надзвичайно важливим є використання методики «Зелена кімната» при першому контакті дитини з поліцією, оскільки це формує її ставлення до поліцейських в цілому.

Ключовими завданнями використання методики «Зелена кімната» поліцейськими є:

- встановлення взаємодії з дитиною з урахуванням її вікових та психологічних особливостей, сприяння відкритому спілкуванню з нею;
- отримання достовірних показань дитини в умовах, дружніх до дитини, та з дотриманням принципів правосуддя, дружнього до дитини;
- мінімізація та недопущення повторної травматизації дитини, блокування гострих стресових реакцій, що можуть виникнути під час її опитування;
- сприяння у отриманні доказів у справі та прийняття справедливого рішення, що відповідатиме найкращим інтересам дитини.

Формула ефективної взаємодії з дитиною за методикою «Зеленої кімнати» має такі складові:

Безпечне місце + Безпечний дорослий = Дитина у безпеці⁷⁵.

«Безпечне місце» – це місце, яке є прогнозованим для дитини (дитина отримала повну інформацію про те, де вона буде перебувати, що з нею буде відбуватись, які права вона має, який приблизний час займе опитування, хто буде присутній під час опитування та яка роль присутніх осіб); унеможливорює жорстоке поводження з дитиною (виключення криків, погроз, примушування, маніпуляцій); є безпечним для фізичного стану дитини (не холодно, не жарко, комфортне освітлення, дружня атмосфера, небагато сторонніх людей, предметів тощо); максимально підготовлене для взаємодії з дитиною (меблі відповідно до її віку, олівці, папір, іграшки тощо).

«Безпечний дорослий» – це дорослий, який знає і враховує вікові та індивідуальні особливості дитини, її психологічний стан під час проведення опитування; взаємодіє з дитиною «на одному рівні», у тому числі фізично, опускаючись на рівень очей дитини, а не спілкуючись з нею поглядом зверху; уміє розпізнавати потреби дитини та здатний базово задовольнити їх у момент проведення опитування (запропонувати води, показати, де знаходиться вбиральня тощо); забезпечує захист прав та інтересів дитини.

«Дитина у безпеці» означає, що дитина відчуває себе захищеною та фізично перебуває у стані спокою; має контроль над власним життям (розуміє, де вона, що відбуватиметься, до кого вона може звернутися по допомогу, попросити про паузу (вийти у туалет або



⁷⁴ Порядок реалізації пілотного проекту щодо залучення психологів до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні / міжрегіональні центри з надання безоплатної правничої допомоги: наказ Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України та Офісу Генерального прокурора від 07 лютого 2023 року № 493/5/67/32. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0247-23#Text>

⁷⁵ Методичні рекомендації щодо організації роботи з дітьми за методикою «Зелена кімната» для слідчих та ювенальних поліцейських. Київ, 2021. 48 с.

попити води); може управляти власними емоціями та безпечно відтворювати події, що відбувалися з нею раніше; має поруч уважного та турботливого дорослого (законного представника, психолога, представника служби у справах дітей, адвоката).

Опитування дитини ювенальним поліцейським варто проводити відповідно до етапів: попередній, вступний, вільної розповіді, детальних запитань, заключний. Більш детально про кожен із них та роль ювенального поліцейського можна дізнатись в [методичних рекомендаціях щодо організації роботи з дітьми за методикою «Зелена кімната»](#).

Центр захисту дитини (за моделлю Барнахус) – це міждисциплінарний спеціалізований заклад / структурний підрозділ іншого закладу, що створюється для проведення окремих слідчих (процесуальних) дій, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, в дружньому до дитини середовищі та в умовах, які мінімізують наслідки її травматизації, а також надання комплексної соціальної, психологічної, правничої, домедичної та інших видів допомоги і послуг дітям, які є потерпілими або стали свідками кримінальних правопорушень. Наразі затверджене Примірне положення про центр захисту дитини (за моделлю Барнахус)⁷⁶.

Станом на червень 2026 року в Україні функціонують 17 центрів захисту дитини (за моделлю Барнахус) – у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Сумській, Тернопільській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській областях, а також в місті Київ.

До структури центру захисту дитини (за моделлю «Барнахус»), як правило, входять кімната для інтерв'ю та роботи психолога, кімната для спостереження, кімната очікування та медична кімната.

Основними завданнями центру є:

- здійснення кримінального провадження відповідно до потреб дітей, які постраждали або стали свідками у провадженнях щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних з насильством, у дружньому середовищі, яке знижуватиме рівень занепокоєння, запобігатиме психологічній травматизації та сприятиме реалізації завдань кримінального провадження;

- надання таким дітям комплексної соціальної, психологічної, правової, медичної допомоги.

Більше інформації про впровадження моделі «Барнахус» в Україні можна дізнатись за [посиланням](#).

Отже, за можливості, опитування дітей доцільно проводити на базі спеціальних приміщень, обладнаних за методикою «Зеленої кімнати» або центрів захисту дітей (за моделлю «Барнахус»). За відсутності спеціально обладнаних приміщень поліцейський ювенальної



⁷⁶ Про затвердження Порядку реалізації пілотного проєкту щодо запровадження центрів захисту дитини (за моделлю Барнахус): наказ Міністерства юстиції України, Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України від 26 липня 2024 року № 2218/5/180/523/352-Н/1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1151-24#Text>

превенції повинен забезпечити максимально дружні до дитини умови опитування шляхом створення безпечного середовища, використання зрозумілої для дитини комунікації, мінімізації кількості опитувань та залучення необхідних спеціалістів. В основі дружнього до дитини підходу перебуває не приміщення як таке, а професійна поведінка дорослих, які взаємодіють з дитиною. Рекомендується дотримуватися такого орієнтовного **алгоритму дій**:

1. Забезпечити безпечне місце.
2. Встановити контакт з дитиною.
3. Поінформувати дитину про ролі присутніх; що буде відбуватися; право поставити запитання; можливість зробити перерву.
4. Забезпечити участь законного представника; психолога; інших спеціалістів за необхідності.
5. Провести опитування відповідно до етапів інтерв'ювання.

Під час опитування рекомендується:

- ставити відкриті запитання (діти легше відповідають на питання, які починаються зі слів «де», «як», «хто». Питання, які починаються з «коли», складні для формулювання відповіді. Питання, які починаються з «чому», є ще складнішими, а також можуть спричинити почуття провини, пробуджувати захисні реакції з огляду на схильність виправдовувати свою поведінку, тому таких питань слід уникати взагалі);
- використовувати просту та зрозумілу лексику;
- говорити повільно;
- давати дитині достатньо часу для відповіді;
- перевіряти розуміння запитання;
- підтримувати нейтральний тон.

Не рекомендується:

- перебувати дитину;
- квапити;
- демонструвати недовіру;
- ставити навідні запитання;
- обіцяти результати, які поліцейський не може гарантувати.

6. Організувати подальший захист та перенаправлення дитини до необхідних органів та служб.

3.3. Найкращі практики та «типові помилки» в адміністративно-юрисдикційній діяльності підрозділів ювенальної превенції (за результатами моніторингу Єдиного державного реєстру судових рішень у справах за ст.ст. 173, 173-2, 173-4, 175-1, 178, 184 КУпАП).

Адміністративно-юрисдикційна діяльність підрозділів ювенальної превенції здійснюється на основі:

1. Конвенції ООН про права дитини.⁷⁷

⁷⁷ Конвенція ООН про права дитини : Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 20.11.1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

2. Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП).⁷⁸

3. Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» № 20/95-ВР від 24.01.1995.⁷⁹

4. Закону України «Про Національну поліцію» № 580-VIII від 02.07.2015 (зі змінами).⁸⁰

5. Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженої наказом МВС №1376 від 06.11.2015.⁸¹

6. Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, затвердженої Наказом МВС № 1044 від 19.12.2017.⁸²

Моніторинг судових рішень у Єдиному державному реєстрі судових рішень (ЄДРСР) щодо справ, складених підрозділами ювенальної превенції, демонструє стабільні проблеми, а саме: неналежне оформлення протоколів; неповне встановлення суб'єкта правопорушення; відсутність доказової бази; порушення процесуальних строків; відсутність підтвердження повідомлення законних представників; формальний підхід до фіксації події; неправильна кваліфікація; порушення прав неповнолітніх під час провадження.

У значній кількості справ суди повертають матеріали на доопрацювання; закривають провадження через відсутність складу; визнають докази недопустимими; констатують порушення ст. 256 КУпАП⁸³ щодо змісту протоколу.

Моніторинг та аналіз по окремих статтях КУпАП

Стаття 173 КУпАП — дрібне хуліганство⁸⁴

Типовими ситуаціями в практиці ювенальної превенції є: нецензурна лайка неповнолітніх у громадських місцях; конфлікти в школах; агресивна поведінка під час масових заходів; образи вчителів або однолітків. Типовими помилки стосуються того, що відсутня конкретизації об'єктивної сторони. У протоколі зазначається лише: «висловлювався нецензурною лайкою» без місця, адресності висловів, опису порушення громадського порядку, реакції

⁷⁸ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

⁷⁹ Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1995 № 20/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>

⁸⁰ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

⁸¹ Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06.11.2015 № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text>

⁸² Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>

⁸³ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

⁸⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

оточуючих. Суди визнають це недостатнім для встановлення складу. Також, відсутність свідків.

Часто немає пояснень очевидців, відсутні відеозаписи, не долучено рапорти. Не доведено саме порушення громадського порядку. Нецензурна лайка сама по собі не завжди утворює склад ст.173 КУпАП⁸⁵.

Найкращою практикою є повний опис поведінки, встановлення конкретних потерпілих, фото- та відеофіксація, письмові пояснення педагогів, свідків, характеристика неповнолітнього, фіксація повторності.

Приклади судових справ із Єдиного державного реєстру судових рішень у справах: **справа № 724/3991/25**: «Заява Позивача від 06.09.2025 за своєю правовою природою є повідомленням про вчинення адміністративного правопорушення. За змістом заява містить необхідні складові адміністративного правопорушення: об'єкт (громадський порядок/спокій), об'єктивна сторона (нецензурна лайка, чіпляння у громадському місці), суб'єкт (особа порушника) та суб'єктивна сторона (прямий/непрямий умисел).»⁸⁶; **справа № 600/1527/24-а**: «На підставі викладеного поліцейський офіцер громади СП Дністровського районного відділу поліції ГУНП в Чернівецькій області Пилипчук К. вважав за доцільне перевірку за зверненням громадянки ОСОБА_2 припинити; на ОСОБА_5 скласти адмін.протокол згідно ст. 173 КУпАП. Про результати проведеної перевірки проінформувати зацікавлених осіб та ініціатора звернення. Лише у ході проведення працівниками УГІ ГУНП перевірки законності та встановленого порядку під час прийняття, реєстрації та подальшого розгляду заяв та повідомлень про вчинення кримінальних, адміністративних правопорушень та інших подій, звернення ОСОБА_2 було зареєстроване до ІКС ІПНП ВП № 1 за № 4416 від 21.11.2023, тобто через 1 місяць, та проведено відповідну перевірку.»⁸⁷.

В розрізі статті 173-2 КУпАП⁸⁸ - **вчинення домашнього насильства** найпоширеніші категорії справ є психологічне насильство щодо батьків, насильство дітей щодо бабусь/дідусів та конфлікти між неповнолітніми членами сім'ї.

Типовою помилкою є відсутність оцінки ризиків. Не долучаються форма оцінки ризиків, термінові заборонні приписи та відомості про систематичність, формальне описання психологічного насильства, а саме у матеріалах зазначено «ображав матір», але відсутні психологічні наслідки, підтвердження шкоди та пояснення потерпілої.

Щодо невстановлення сімейних відносин не долучаються свідоцтва, довідки про проживання та документи про родинні зв'язки.

Проте, найкращими практиками є оцінка ризиків, фіксація систематичності, аудіо/відеодокази, залучення соціальних служб, психологічні висновки, документування повторності.

⁸⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

⁸⁶ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133608827>

⁸⁷ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120694536>

⁸⁸ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Приклади судових справ із Єдиного державного реєстру судових рішень у справах: **справа № 140/12154/25**: «З наданої суду форми оцінки ризиків вчинення домашнього насильства щодо ОСОБА_3 вбачається що ризики відсутні та терміновий заборонний припис не виносився. Також позивач заперечує наявність ризиків, які зазначені у формі оцінки ризиків вчинення домашнього насильства щодо ОСОБА_2 та вказує, що такі ризики містить багато суперечностей та не підтверджені жодними доказами.»⁸⁹, **справа № 182/625/24**: «Доводи позивача про те, що при складанні термінового заборонного припису серії АА №364615 від 12 грудня 2023 року не було дотримано вимог передбачених Закону України "Про запобігання та протидії домашньому насильству", не здійснено саме перевірку відповідної інформації, припис винесено без відповідних підстав, спростовуються наведеними вище нормами закону, оскільки якщо рівень небезпеки оцінюється як низький на місці події, а інші чинники/обставини, що можуть вплинути на рівень небезпеки, відсутні - терміновий заборонний припис стосовно кривдника виноситься на розсуд поліцейського уповноваженого підрозділу поліції. Позивач у позовній заяві зазначає, що припис винесений лише на усних поясненнях та твердженнях ОСОБА_3, в той же час пояснення від позивача відібрані не були.»⁹⁰, **справа № 320/46919/25**: «Поряд з цим, матеріали справи не містять копії Форми оцінки ризиків вчинення домашнього насильства згідно Додатку до Порядку №369/180 відносно неповнолітньої ОСОБА_5, ІНФОРМАЦІЯ_2.»⁹¹.

Стаття 173-4 КУпАП⁹² - **булінг (цькування) учасника освітнього процесу** є однією з найскладніших категорій справ у доказуванні, оскільки потребує встановлення систематичності поведінки, психологічного впливу та наявності дисбалансу сил між учасниками. Типовою помилкою є ототожнення звичайного конфлікту з булінгом. Суди часто звертають увагу на відсутність систематичності дій, одноразовий характер конфлікту та невстановлення факту переваги однієї сторони над іншою.

Також поширеною проблемою є недостатність доказів психологічного впливу. До матеріалів справи не долучаються висновки психолога, пояснення педагогів, скріншоти листування, характеристики поведінки учасників освітнього процесу та інші докази, які підтверджують моральний чи психологічний тиск. Окремо зустрічаються випадки неправильного визначення суб'єкта правопорушення, коли не встановлюється вік особи або її статус як учасника освітнього процесу.

Разом із тим позитивна практика свідчить, що ефективність документування значно підвищується за умов належної фіксації систематичності булінгу, використання електронних доказів, залучення шкільного психолога, оформлення актів службового розслідування закладу освіти, отримання пояснень класного керівника та застосування медіаційних заходів.

⁸⁹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133790269>

⁹⁰ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120809311>

⁹¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136285838>

⁹² Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Приклади судових справ із Єдиного державного реєстру судових рішень у справах: **справа №361/7707/24:** «В обґрунтування прийнятого рішення згідно з довідкою винесеною старшим інспектором СЮП ВП Теплюк Я.В., остання зазначала, що уважно дослідивши зміст звернення ОСОБА_1 встановлено, що більшість питань, порушених ним, стосуються неналежного, на його думку, виконання вчителем свої посадових обов'язків в частині неправомірних методів виховання дітей шкільного віку, без наявності зазначених елементів складу правопорушення, відповідальність за яке передбачено ч.1 ст. 173-4 КУпАП та не відповідає визначенню булінгу та його ознакам, які містяться у приписі п.3-1 ст.1 Закону України «Про освіту». Аналізуючи пояснення свідків, які заперечують факт вчинення булінгу, результати діагностичної роботи практичного психолога щодо виявлення конфлікту між педагогом та ученицею, характеризуючи вчителя та ученицю, висновок засідання комісії з розгляду випадку булінгу (цькування), можна зробити висновки, що інформація викладена у зверненні ОСОБА_1, не знайшла свого підтвердження. В діях вчителя англійської мови ОСОБА_3 ознак правопорушення, передбаченого ч.1 ст. 173-4 КУпАП «Булінг (цькування) учасника освітнього процесу» не вбачається.»⁹³, **справа № 420/1611/26:** «Вирішуючи питання про повноту та належність виконання відповідачем постанови П'ятого апеляційного адміністративного суду від 04.06.2025 р. у справі № 420/29628/24 суд враховує, що в ході судового розгляду судом апеляційної інстанції встановлено низку недоліків, які свідчили про порушення комісією принципів діяльності, визначених Порядком № 1646 при розгляді звернення позивача на засідання 13.08.2024 р. Зокрема: "комісією взагалі не надано належної оцінки діям або бездіяльності класного керівника 5-Б класу та адміністрації Чорноморського академічного ліцею ім. Т. Шевченка Чорноморської міської ради стосовно можливого вчинення або сприяння булінгу по відношенню до учня 5-Б класу ОСОБА_2; вирішення ініційованого питання відносно вчинення або сприяння класним керівником 5-Б класу Чорноморського академічного ліцею ім. Т. Шевченка Чорноморської міської ради булінгу по відношенню до учня 5-Б класу ОСОБА_2 комісією розглянуто лише в призмі конфліктних ситуацій, які склались з іншими учнями школи; не встановлено, яких саме ефективних дій вчинено класним керівником та керівництвом навчального закладу за для припинення випадків можливого булінгу (цькування) учня; не досліджувались додані ОСОБА_1 до заяви докази та не надано їм відповідну оцінку; комісія досить пасивно підійшла до вивчення інциденту, який виник у школі з приводу вимагання старшокласниками грошових коштів в учнів молодших класів, а керівником закладу освіти не ініційовано службової перевірки щодо: обставин за яких не вдалось зберегти відео з камер спостереження; вчинених дій з метою відновлення такого відео; наявності підстав для звернення до правоохоронних органів у зв'язку з втручанням певних осіб у процес фіксації подій камерами спостереження, тощо".»⁹⁴.

⁹³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136674525>

⁹⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136798992>

У справах за статтею 175-1 КУпАП⁹⁵ - **куріння тютюнових виробів у заборонених місцях**. Типовою проблемою є неналежне визначення місця, у якому заборонено куріння. У протоколах часто не зазначається конкретна територія, не вказується підстава встановленої заборони та відсутні посилання на нормативний акт або місцеві правила благоустрою.

Іншою поширеною помилкою є відсутність належних доказів самого факту куріння. До матеріалів справи не долучаються фото- та відеоматеріали, пояснення свідків чи інші докази, які підтверджують подію правопорушення. Також неповно встановлюються анкетні дані неповнолітньої особи, що ускладнює подальший розгляд справи судом.

Найкращою практикою є обов'язкове посилання на місцеві правила або інші нормативні акти, проведення фотофіксації, вилучення предметів правопорушення, опитування свідків та належне роз'яснення прав батькам або законним представникам неповнолітнього.

Приклади судових справ із Єдиного державного реєстру судових рішень у справах: **справа № 760/23285/23**: «Вказано, що постанову винесено без будь-якого розгляду справи, не було допитано жодного свідка. В процесі складання постанови, жодна посадова особа Бучанського РУП ГУНП в Київській області зовсім не розглядала. Постанова не містить жодної інформації про належні та допустимі докази, зокрема, показання свідків, показання технічних приладів та засобів, посилання на офіційні документи, тощо, на підставі яких поліцейським зроблено висновок про вчинення позивачем адміністративного правопорушення, передбаченого ч.1 ст.175-1КУпАП.»⁹⁶, **справа № 204/12275/23**: «Згідно із вимогами ст. 13 КУпАП, до осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені статтею 24-1 цього Кодексу. З урахуванням викладеного, враховуючи, що ОСОБА_2 на час вчинення адміністративного правопорушення є неповнолітньою особою, вважаю за необхідне застосувати до останньої захід впливу у вигляді попередження, що застосовується до неповнолітніх та передбачений ст. 24-1 КУпАП. Враховуючи, що заходи впливу, передбачені ст.24-1 КУпАП, не є адміністративними стягненнями в розумінні ст. 23 КУпАП, а є альтернативними заходами впливу, які можуть бути застосовані тоді, коли виховання неповнолітнього правопорушника є можливим без накладення адміністративного стягнення у загальному порядку, то сплата судового збору неповнолітньою особою, до якої застосований захід впливу, передбачений ст. 24-1 КУпАП, не передбачена.»⁹⁷.

У справах за статтею 178 КУпАП⁹⁸ - **розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді** суди часто звертають увагу на те, що сам факт алкогольного сп'яніння не утворює складу адміністративного

⁹⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

⁹⁶ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132411309>

⁹⁷ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113224081>

⁹⁸ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

правопорушення. Обов'язковою ознакою є поведінка, що ображає людську гідність і громадську мораль. Типовою помилкою є відсутність опису саме такої поведінки у протоколі.

Також поширеною проблемою є відсутність медичного підтвердження стану сп'яніння, особливо у випадках, коли особа заперечує свою вину. У багатьох матеріалах не фіксуються зовнішні ознаки сп'яніння, зокрема хитка хода, різкий запах алкоголю з ротової порожнини, порушення координації рухів або неадекватна поведінка.

Позитивна практика свідчить про доцільність використання відеофіксації, направлення особи на медичний огляд, детального опису зовнішніх ознак сп'яніння, отримання пояснень свідків та встановлення повторності вчинення правопорушення.

Приклади судових справ із Єдиного державного реєстру судових рішень у справах: **справа № 344/5633/23**: «Позивач вважає постанову незаконною та протиправною, виходячи з наступного: при складанні протоколу про адміністративне правопорушення працівники поліції не ознайомили її з матеріалами справи; при засіданні адміністративної комісії остання не надала матеріали справи для належного ознайомлення; при перегляді справи виявлено, що матеріали справи не містять чек, який би засвідчував факт продажу (оплати) неповнолітньою за алкогольний напій; до матеріалів справи не долучено жодного відеозапису, який би засвідчував факт продажу неповнолітній особі алкогольного напою; не опитано свідків та очевидців факту продажу алкогольного напою неповнолітній особі, оскільки свідків та очевидців події немає, і відповідно відсутність свідків відображена в протоколі про адміністративне правопорушення; переглядаючи адміністративний матеріал не помічено, що на неповнолітню особу складено постанову для притягнення її до адміністративної відповідальності за розпивання алкогольного напою у громадському місці; поліцейськими не вилучено алкогольний напій, як речовий доказі, який, за словами поліцейських, споживала неповнолітня особа; переглядаючи адміністративний матеріал помічено, що відсутній висновок експертизи, який чітко вказував би на те, що неповнолітня особа споживала саме алкогольний напій; при складанні протоколу про адміністративне правопорушення відсутні свідки події та поняті; в поясненні неповнолітньої особи не вказано чітко на особу, яка нібито продала їй алкогольний напій; пояснення щодо факту продажу алкоголю написано самим поліцейським, де особа просто поклала підпис про те, що поліцейський записав пояснення правильно, а саме є припущення, що на особу здійснювався психологічний тиск; під час першого засідання адміністративної комісії неповнолітня особа, якій нібито, за словами поліцейських, продано алкогольний напій вказала, що вона алкогольний напій взяла вдома, а не купувала в магазині «Дует» с.Братківці, обманула працівників поліції, щоб уникнути відповідальності від батьків за зникнення алкогольного напою з дому. На друге засідання, неповнолітня особа не заявила. Вищевказані факти не взяли до уваги адміністративною комісією та належним чином не опитано неповнолітню особу.»⁹⁹, **справа № 554/3966/25**: «Вчинення ОСОБА_1 адміністративного

⁹⁹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120629128>

правопорушення, передбаченого ч.1 ст. 178 КУпАП, підтверджується зібраними по справі доказами: протоколом про адміністративне правопорушення серії ВАД №399092 від 13.03.2025 року; рапортами; письмовими поясненнями ОСОБА_1 та ОСОБА_2 ; листом ВК Шевченківської районної у місті Полтаві ради; копією акту обстеження житлово-побутових умов; копією ID картки ОСОБА_1 ; копією постанови від 11.09.2024 року відносно ОСОБА_1 за ч.1 ст. 178 КУпАП. Крім того, суд вважає за необхідне зазначити, що дії ОСОБА_1 особою, яка склала протокол про адміністративне правопорушення, було кваліфіковано за ч.2 ст. 178 КУпАП та до протоколу долучено копію постанови Київського районного суду м. Полтави від 11.09.2024 року, згідно якої до ОСОБА_1 за вчинення дій, передбачених ч.1 ст. 178 КУпАП, застосовано захід впливу, передбачений ст. 24-1 КУпАП, у вигляді попередження.»¹⁰⁰.

Стаття 184 КУпАП¹⁰¹ - **невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей**, є однією з найбільш поширених категорій справ у діяльності підрозділів ювенальної превенції. Основною проблемою залишається формальний зміст протоколів. У багатьох випадках зазначається лише загальна фраза про те, що батьки «не займаються вихованням дитини», без конкретизації, у чому саме проявилось невиконання обов'язків, коли це відбувалося та які наслідки настали для дитини.

Типовою помилкою є також відсутність доказів систематичності неналежного виконання батьківських обов'язків. До справ не долучаються характеристики, акти обстеження житлово-побутових умов, довідки зі школи, пояснення педагогів або представників соціальних служб. Окремо суди звертають увагу на неприпустимість підміни складу адміністративного правопорушення фактом перебування сім'ї у складних життєвих обставинах, оскільки сама по собі бідність не є автоматичним підтвердженням невиконання батьківських обов'язків.

Ще однією поширеною проблемою є відсутність причинного зв'язку між поведінкою батьків і негативними наслідками у поведінці дитини. Не доводиться, що саме бездіяльність або неналежне виконання обов'язків батьками стало причиною протиправної чи девіантної поведінки неповнолітнього.

Найкращими практиками у цій категорії справ є оформлення актів обстеження житлових умов, долучення характеристик зі школи, висновків служби у справах дітей, підтверджень пропусків навчання, фіксація попередніх заходів впливу та забезпечення міжвідомчої взаємодії між поліцією, освітніми закладами та соціальними службами.

Приклади судових справ із Єдиного державного реєстру судових рішень у справах: **справа № 466/3802/22: «ОСОБА_1 неналежно виконує свої батьківські обов'язки відносно неповнолітнього сина ОСОБА_2 , 2006р.н., який систематично не підключається до навчання в дистанційній формі, чим скоїла правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 184 КУпАП. При розгляді матеріалів в суді гр. ОСОБА_1**

¹⁰⁰ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136871404>

¹⁰¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

свою винуватість у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 184 ч. 1 КУпАП частково визнала, зазначивши, що в неї багатодітна сім'я, сином вона займається, просить її суворо не карати. Факт вчинення правопорушення підтверджується зібраними доказами, які знаходяться в матеріалах справи, а саме: протоколами про адміністративне правопорушення серії ВАБ №911767, поясненнями та іншими матеріалами справи. Дії ОСОБА_1 слід кваліфікувати за ч.1 ст. 184 КУпАП України, так як вона неналежно виконує свої батьківські обов'язки по вихованню сина. Обираючи вид та міру стягнення ОСОБА_1, враховую характер вчиненого правопорушення, його особу, ступінь вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують та обтяжують відповідальність.»¹⁰², **справа № 515/595/22:** «Таким чином, сукупність наведених доказів доводить вину ОСОБА_1 у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 184 КУпАП. Ухилення від виконання батьківських обов'язків полягає у бездіяльності матері, пов'язаної з неналежним вихованням дитини, яке стало наслідком систематичного пропуску останньою дистанційного навчання. При накладенні адміністративного стягнення, враховую на характер вчиненого правопорушення, що є умисним, особу правопорушниця, яка характеризується посередньо за місцем проживання, ступінь її вини у допущенні правопорушення, майновий стан за непрацевлаштування. Обставиною, що пом'якшує відповідальність ОСОБА_1, є визнання нею вини.»¹⁰³, **справа № 753/5401/22:** «Як вбачається з матеріалів справи про адміністративне правопорушення, винність ОСОБА_1 у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 184 КУпАП, за обставин, викладених у протоколі про адміністративне правопорушення, підтверджується матеріалами справи, а саме даними протоколу про адміністративне правопорушення, складеного відносно ОСОБА_1, а також даними листа директора школи I-III ступенів № 266 Дарницького р-ну м. Києва. При цьому в разі неможливості забезпечення дистанційного навчання дітей ОСОБА_1 повинна була вирішити питання щодо закріплення дітей в іншому навчальному закладі. Разом з тим, враховуючи те, що адміністративне стягнення є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами, приходжу до висновку, що необхідним та достатнім є адміністративне стягнення у виді попередження.»¹⁰⁴.

Однією з найпоширеніших підстав для закриття адміністративних проваджень є порушення вимог статті 256 КУпАП¹⁰⁵ щодо змісту протоколу. У матеріалах справи часто не зазначаються дата, місце, час вчинення правопорушення, суть події, дані свідків та пояснення особи, яка притягається до відповідальності.

¹⁰² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104936472>

¹⁰³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104772944>

¹⁰⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105131771>

¹⁰⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Також суттєвим порушенням є недотримання права на захист, передбаченого статтею 268 КУпАП¹⁰⁶. У справах щодо неповнолітніх не забезпечується участь законних представників, не роз'яснюються процесуальні права та не надається можливість заявляти клопотання чи подавати докази.

Окремою проблемою залишається недотримання строків притягнення до адміністративної відповідальності, визначених статтею 38 КУпАП¹⁰⁷. Через затягування оформлення або передачі матеріалів суди змушені закривати провадження у зв'язку із закінченням строків.

Практика свідчить про необхідність максимальної деталізації фабули адміністративного правопорушення. У протоколі повинно бути чітко відображено, що саме сталося, де, коли, яким способом та за яких обставин було вчинено правопорушення.

Доцільним є формування комплексної доказової бази, а не обмеження лише рапортом або поясненнями працівника поліції. Особливого значення набуває використання електронних доказів у справах про булінг, домашнє насильство та погрози у месенджерах.

Важливим елементом є забезпечення участі законних представників неповнолітніх та дотримання принципу найкращих інтересів дитини відповідно до положень Конвенції ООН про права дитини.

¹⁰⁶ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

¹⁰⁷ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

4. ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ.

4.1. Місце та роль підрозділів ювенальної превенції в системі забезпечення та захисту прав дітей у конфлікті та контакті з законом.

Поліцейські ювенальної превенції Національної поліції України займають особливе місце у системі суб'єктів забезпечення та захисту прав дітей, діяльність яких безпосередньо спрямована на роботу з дітьми у контакті та конфлікті із законом, а також на запобігання порушенням прав дитини.

На відміну від інших поліцейських підрозділів, діяльність ювенальної превенції орієнтована не лише на реагування після вчинення правопорушення, а насамперед на раннє виявлення ризиків, недопущення втягнення дітей у протиправну діяльність та забезпечення захисту прав дитини. Поліцейські ювенальної превенції одночасно виконують функції поліцейського реагування, профілактичного супроводу, комунікації з дитиною та організації взаємодії між суб'єктами системи захисту прав дітей.

Місце та роль підрозділів ювенальної превенції в системі забезпечення та захисту прав дітей у конфлікті та контакті із законом визначаються їх правовим статусом, завданнями та повноваженнями, закріпленими законодавством України. Основні завдання та функції поліцейського ювенальної превенції закріплені в розділі II Інструкції з організації роботи уповноважених підрозділів Національної поліції України у сфері ювенальної превенції, затвердженої наказом МВС України від 19.12.2017 року № 1044 (зі змінами).

Поліцейське піклування щодо неповнолітніх осіб є одним із превентивних поліцейських заходів, передбачених ст. 41 Закону України «Про Національну поліцію» і здійснюється щодо неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду¹⁰⁸. Поліцейське піклування має наслідком передання батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування. Поліцейський зобов'язаний негайно повідомити особі зрозумілою для неї мовою підставу застосування поліцейського заходу, а також роз'яснити право отримувати медичну допомогу, давати пояснення, оскаржувати дії поліцейського, негайно повідомити інших осіб про її місце перебування. Повідомлення про права і їх роз'яснення поліцейським може не проводитися у випадку, коли є достатні підстави вважати, що особа не може усвідомлювати свої дії і керувати ними. Поліцейський уповноважений вилучити у особи зброю чи інші предмети, якими особа може завдати шкоди оточуючим чи собі, незалежно від того, чи заборонені вони в обігу. Поліцейському заборонено здійснювати обшук особи, щодо якої здійснюється поліцейське піклування.

Про застосування поліцейського піклування складається протокол, в якому зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) застосування

¹⁰⁸ Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

поліцейського заходу; підстави застосування; опис вилученої зброї чи інших предметів; клопотання, заяви чи скарги особи, якщо такі надходили, наявність чи відсутність видимих тілесних ушкоджень. Протокол підписується поліцейським і особою. Копія протоколу негайно під розпис вручається особі. Протокол може не надаватися особі для підписання, а його копія - вручатися особі у випадку, коли є достатні підстави вважати, що вона не може усвідомлювати свої дії і керувати ними. У такому випадку протокол надається особі чи органу, передбаченому абзацом другим частини першої цієї статті. Порядок оформлення протоколів та їх облік міститься в Інструкції з оформлення матеріалів про застосування поліцейського піклування, затвердженої наказом МВС України від 12 жовтня 2020 року № 724¹⁰⁹.

Поліцейський ювенальної превенції уживає заходів згідно із законодавством щодо внесення відомостей, що містяться у протоколах про застосування поліцейського піклування, до системи ІПП¹¹⁰. Поліцейський зобов'язаний негайно повідомити батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування про місце перебування неповнолітньої особи. Поліцейський ювенальної превенції уживає заходів щодо повернення до місця постійного проживання, навчання або передачі до спеціальних установ для дітей у строк не більше восьми годин з моменту виявлення дітей, яких було підкинуто, або які заблукали, або залишили сім'ю чи навчально-виховні заклади¹¹¹.

У разі повідомлення про дитину, покинуту в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я або яку відмовилися забрати з цього закладу батьки, інші законні представники, родичі, поліцейський ювенальної превенції у найкоротший строк прибуває до цього закладу для участі у складанні відповідного акта згідно з наказом Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства внутрішніх справ України від 17 грудня 2013 року № 1095/1239 «Про затвердження форм документів про дитину, покинуту в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я або яку відмовилися забрати батьки чи інші родичі, про підкинуту чи знайдену дитину та Інструкцій про порядок їх заповнення», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 16 січня 2014 року за № 73/24850¹¹².

¹⁰⁹ Інструкція з оформлення матеріалів про застосування поліцейського піклування : Наказ МВС України від 12 жовтня 2020 року № 724. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1174-20#Text>

¹¹⁰ Про затвердження Інструкції з організації роботи уповноважених підрозділів Національної поліції України у сфері ювенальної превенції : наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>

¹¹¹ Про затвердження Інструкції з організації роботи уповноважених підрозділів Національної поліції України у сфері ювенальної превенції : наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>

¹¹² Про затвердження форм документів про дитину, покинуту в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я або яку відмовилися забрати батьки чи інші родичі, про підкинуту чи знайдену дитину та Інструкцій про порядок їх заповнення : наказ МОЗ, МВС України від 17.12.2013 № 1095/1239. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0073-14#Text>

4.2. Особливості взаємодії підрозділів ювенальної превенції з іншими підрозділами Національної поліції України щодо роботи з дітьми у контакті і конфлікті із законом.

Особливість діяльності підрозділів ювенальної превенції полягає у тому, що вони не функціонують ізольовано, а постійно взаємодіють з іншими підрозділами Національної поліції. Робота з дітьми у контакті та конфлікті із законом у більшості випадків потребує комплексного поліцейського реагування, обміну інформацією та узгоджених дій між різними службами поліції.

Поліцейський ювенальної превенції у межах компетенції взаємодіє з іншими підрозділами поліції за напрямками:

- 1) профілактика правопорушень у дитячому середовищі, запобігання та протидія домашньому насильству та дитячій бездоглядності, кіберзагрозам, вживанню алкогольних та тютюнових виробів, наркотичних засобів або психотропних речовин;
- 2) забезпечення прав та законних інтересів дітей;
- 3) упровадження кращих міжнародних методик та практик роботи з дітьми, які перебувають у конфлікті із законом, та дітьми, які потерпіли внаслідок протиправних діянь, у тому числі реалізація спільних проєктів щодо профілактики правопорушень серед дітей;
- 4) підвищення професійного рівня, набуття знань, вмінь і навичок шляхом участі в семінарах, тренінгах та інших практичних і теоретичних заходах;
- 5) установлення місцезнаходження дитини, зниклої безвісти, а також взаємообмін інформацією щодо дітей, які оголошені у розшук;
- 6) створення безпечного освітнього середовища;
- 7) надання допомоги дітям, які опинились у складних життєвих обставинах;
- 8) утворення та функціонування дитячих організацій, зокрема національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання;
- 9) створення та функціонування кімнат, дружніх до дитини, для проведення інтерв'ювання (допиту/опитування) дитини з використанням методики «Зелена кімната».

Така взаємодія здійснюється на засадах партнерства і спрямована на задоволення потреб територіальних громад та виконання завдань, покладених на поліцейських ювенальної превенції.

У практичній діяльності поліцейським ювенальної превенції доцільно враховувати, що ефективна взаємодія між підрозділами поліції повинна ґрунтуватися насамперед на оперативності обміну інформацією, чіткому розмежуванні повноважень та недопущенні формального підходу до реагування на повідомлення за участю дітей.

Найбільш поширеною є взаємодія підрозділів ювенальної превенції з:

- ✓ сектором протидії домашньому насильству;
- ✓ дільничними офіцерами поліції та поліцейськими офіцерами громади;

- ✓ патрульною поліцією та підрозділами реагування патрульної поліції;
- ✓ черговою службою;
- ✓ органами досудового розслідування;
- ✓ підрозділами кримінальної поліції,
- ✓ підрозділами Національної поліції України, створених з метою реалізації державної політики з питань забезпечення безпечного освітнього середовища, захисту прав і законних інтересів учасників освітнього процесу («Служба освітньої безпеки»);
- ✓ кіберполіцією.

Встановлення місцезнаходження дитини, зниклої безвісти, є одним із важливих напрямів взаємодії між підрозділами Національної поліції України, оскільки ефективність розшукових заходів значною мірою залежить від своєчасного обміну інформацією, координації дій та узгодженого виконання повноважень різними поліцейськими підрозділами. Відповідно до розділу IV Інструкції з організації роботи уповноважених підрозділів Національної поліції України у сфері ювенальної превенції, *для встановлення місцезнаходження дитини, зниклої безвісти, поліцейський ювенальної превенції відповідно до повноважень уживає такі заходи:*

1) забезпечує у взаємодії з іншими уповноваженими органами та підрозділами поліції участь у проведенні першочергових заходів щодо встановлення місцезнаходження дитини, зниклої безвісти;

2) збирає інформацію про дитину та здійснює її аналіз з метою встановлення причини самовільного залишення нею сім'ї, навчально-виховного закладу, спеціальної установи для дітей;

3) інформує громадськість та медіа про дитину, зниклу безвісти (у разі внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань за фактом зникнення безвісти дитини – інформування здійснюється за погодженням із слідчим);

4) уживає заходів у взаємодії з іншими уповноваженими органами та підрозділами поліції з метою отримання відомостей щодо можливого місцезнаходження дитини.

Поліцейський ювенальної превенції у взаємодії з іншими уповноваженими органами та підрозділами поліції після отримання повідомлення про дитину, зниклу безвісти, бере участь у проведенні першочергових заходів щодо встановлення її місцезнаходження, які передбачають:

1) встановлення часу, місця, обставин зникнення дитини, індивідуальних особливостей дитини, її уподобань, фізичного та психічного стану на момент зникнення;

2) опитування батьків, законних представників, інших членів сім'ї та родичів, сусідів або інших осіб, щодо обставин зникнення;

3) отримання фото дитини, інформації щодо особливих прикмет зовнішності, одягу та речей, які були в дитини на час зникнення;

4) складання опису зовнішніх ознак, особливих прикмет, речей та одягу з метою розроблення та розповсюдження орієнтування;

5) отримання у батьків чи інших законних представників дитини згоди на розміщення інформації щодо дитини, зниклої безвісти, у медіа, мережі Інтернет;

6) з'ясування взаємовідносин, що склалися у дитини в сім'ї, закладі освіти чи спеціальній установі для дітей;

7) встановлення кола родинних, шкільних і позашкільних зв'язків, а також встановлення контактів дитини, зниклої безвісти, в соціальних мережах;

8) з'ясування у батьків, законних представників наявності мобільного телефону дитини, його електронний код (ідентифікатор) кінцевого обладнання та номера абонента;

9) вжиття заходів щодо встановлення можливих місць перебування дитини з урахуванням рельєфу місцевості в районі зникнення, а також гідрометеорологічних умов у день зникнення;

10) відпрацювання місцевості, де зникла дитина;

11) з'ясування можливої наявності камер відеоспостереження в радіусі місця зникнення дитини та можливості їх перегляду;

12) аналіз соціальних мереж на предмет наявності облікових записів, встановлення кола спілкування, а також наявності фактів участі дитини, зниклої безвісти, у групах ризику / асоціальних групах;

13) інформування чергової частини територіальних (відокремлених) підрозділів Національної поліції України про обставини зникнення дитини, її установчі дані, прикмети, можливе місце перебування та іншу важливу інформацію для орієнтування інших нарядів поліції.

Під час встановлення місцезнаходження дитини, яка перебувала в розшуку як зникла безвісти, поліцейський ювенальної превенції у взаємодії з іншими уповноваженими органами та підрозділами поліції вживає заходів щодо передання дитини батькам, іншим законним представникам, в разі їх відсутності доставляє до притулків для дітей, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, соціально-реабілітаційних центрів, про що протягом доби інформує ініціатора розшуку.

Поліцейський ювенальної превенції з метою усунення причин та умов, які сприяють зникненню дітей, інформує орган управління у сфері освіти та службу у справах дітей¹¹³.

У практичній діяльності поліцейським ювенальної превенції також доцільно враховувати, що окремі підрозділи поліції можуть сприймати роботу з дітьми як виключну компетенцію ювенальної превенції та формально дистанціюватися від вирішення відповідних проблем. Водночас забезпечення прав та безпеки дітей є спільним завданням усіх підрозділів Національної поліції України.

У межах профілактичної роботи та заходів, спрямованих на забезпечення безпеки дітей, важливо посилити взаємодію підрозділів ювенальної превенції з поліцією охорони, зокрема щодо впровадження та використання сучасних

¹¹³ Про затвердження Інструкції з організації роботи поліцейського ювенальної превенції Національної поліції України : наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>

технологічних рішень, які можуть сприяти оперативному встановленню місцеперебування дитини у випадку її зникнення або виникнення небезпечної ситуації. Одним із таких інноваційних інструментів є GPS-трекери з функцією визначення місцеперебування в режимі реального часу та кнопкою екстреного виклику. GPS-трекер або мобільний додаток дозволяє в режимі реального часу відстежувати місцезнаходження дитини, переглядати її маршрут та рівень активності, а у випадку небезпеки дитина може натиснути тривожну кнопку, після чого наряд реагування поліції охорони миттєво прибуде на сигнал «Тривога»¹¹⁴.

Доцільно активно використовувати мобільний додаток «Reunite Ukraine» як сучасний інструмент для пошуку дітей, які зникли безвісти, зокрема під час бойових дій або були примусово депортовані. Функціонал додатку із застосуванням технологій штучного інтелекту дає змогу здійснювати пошук збігів між профілями зареєстрованих осіб, що може сприяти встановленню місцеперебування дітей та підвищенню ефективності їх розшуку¹¹⁵.

Доцільно також проводити спільну інформаційно-роз'яснювальну роботу серед батьків щодо можливостей таких засобів, правил їх безпечного використання та захисту персональних даних дитини.

Таким чином, взаємодія підрозділів ювенальної превенції з іншими підрозділами Національної поліції України є необхідною умовою ефективного реагування на ризики для дітей, забезпечення їх прав та організації комплексної профілактичної роботи з дітьми у контакті та конфлікті із законом.

4.3. Особливості взаємодії підрозділів ювенальної превенції з іншими органами державної влади, місцевого самоврядування, громадськими організаціями щодо роботи з дітьми у контакті і конфлікті із законом.

Відповідно до статті 23 Закону України «Про Національну поліцію»¹¹⁶, поліція здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання правопорушенням, виявляє причини та умови, що сприяють їх учиненню, а також уживає заходів для усунення таких причин. У межах цієї компетенції підрозділи ювенальної превенції забезпечують взаємодію з іншими суб'єктами системи захисту прав дитини.

Відповідно до статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»¹¹⁷, служби у справах дітей здійснюють соціальний захист дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, координують заходи щодо профілактики бездоглядності та правопорушень

¹¹⁴ GPS-технології: спокій для батьків, безпека для дітей. URL: <https://lv.npu.gov.ua/news/gps-tekhnohii-spokii-dlia-batkiv-bezpeka-dlia-ditei>

¹¹⁵ Берендеева А.І. Мобільний додаток «Reunite Ukraine» як інструмент розшуку дітей, які зникли безвісти за особливих обставин. *Захист прав дитини в умовах військової агресії держави*: матеріали міжнар. наук.- практ. конф., м. Одеса, 23 червня 2023 р. Одеса: ОДУВС, 2023. С. 12-16.

¹¹⁶ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

¹¹⁷ Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1995 № 20/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>

серед неповнолітніх. Практично така взаємодія проявляється у спільних обстеженнях умов проживання дітей, участі у профілактичних рейдах, обміні інформацією щодо сімей групи ризику, підготовці висновків для суду та організації індивідуальної профілактичної роботи.

У випадках вчинення домашнього насильства або жорстокого поводження з дитиною підрозділи ювенальної превенції взаємодіють із центрами соціальних служб та уповноваженими підрозділами органів місцевого самоврядування. Відповідно до статті 15 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»¹¹⁸, суб'єкти взаємодії зобов'язані невідкладно обмінюватися інформацією про факти насильства, координувати заходи реагування та забезпечувати захист постраждалої дитини. Практично це включає винесення термінових заборонних приписів, проведення оцінки ризиків, направлення дитини до спеціалізованих служб підтримки та залучення психологів.

Важливим напрямом є взаємодія із закладами освіти. Відповідно до статті 53 Закону України «Про освіту»¹¹⁹ та статті 25 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», педагогічні працівники зобов'язані повідомляти уповноважені органи про факти булінгу, насильства або загрози безпеці дитини. Підрозділи ювенальної превенції проводять спільні профілактичні заходи у школах, беруть участь у засіданнях комісій з розгляду випадків булінгу, здійснюють правопросвітницьку роботу, а також організовують індивідуальні бесіди з учнями та батьками.

Окрему роль відіграє взаємодія з органами місцевого самоврядування. Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»¹²⁰, виконавчі органи місцевих рад забезпечують реалізацію програм у сфері захисту прав дітей та профілактики правопорушень серед неповнолітніх. На практиці така взаємодія реалізується через діяльність координаційних рад, міжвідомчих комісій, спільне проведення профілактичних заходів, забезпечення функціонування програм підтримки дітей групи ризику та фінансування соціальних проєктів.

Підрозділи ювенальної превенції також активно співпрацюють із закладами охорони здоров'я. Відповідно до статті 6 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»¹²¹, медичні працівники зобов'язані сприяти захисту прав дітей та повідомляти компетентні органи про випадки жорстокого поводження або загрозу життю та здоров'ю дитини. Така взаємодія необхідна під час документування фактів тілесних ушкоджень, проведення медичних оглядів, отримання психологічних висновків та організації реабілітаційних заходів.

¹¹⁸ Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

¹¹⁹ Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

¹²⁰ Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-BP. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

¹²¹ Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

Особливе місце посідає співпраця з органами пробації. Відповідно до Закону України «Про пробацію»¹²², уповноважені органи пробації здійснюють соціально-виховну роботу з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті із законом. Ювенальна превенція взаємодіє з пробацією під час підготовки досудових доповідей, контролю виконання покладених судом обов'язків, проведення профілактичних бесід та реалізації програм ресоціалізації неповнолітніх правопорушників.

Суттєве значення має взаємодія з громадськими та міжнародними організаціями. На практиці підрозділи ювенальної превенції співпрацюють із ЮНІСЕФ, міжнародною організацією «Ла Страда-Україна», громадськими фондами та правозахисними організаціями у сфері проведення тренінгів, профілактичних кампаній, психологічної підтримки дітей, протидії булінгу, домашньому насильству та торгівлі людьми.

Механізм взаємодії між суб'єктами системи захисту прав дітей передбачає обмін інформацією, спільне планування профілактичної роботи, проведення міжвідомчих нарад, створення мобільних груп реагування, ведення обліків дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також реалізацію індивідуальних планів соціального захисту дитини.

Водночас повномасштабна збройна агресія росії проти України істотно змінила умови функціонування всієї системи захисту прав дитини та зумовила виникнення нових форм ризиків для її життя, здоров'я, безпеки та належного розвитку. Відповідно, діяльність підрозділів ювенальної превенції у сучасних умовах потребує не лише посилення профілактичної складової, а й удосконалення міжвідомчої взаємодії з урахуванням особливостей воєнного стану.

В умовах збройної агресії діти можуть одночасно належати до декількох категорій, які потребують особливого захисту: бути дітьми, які перебувають у конфлікті із законом; дітьми, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів; внутрішньо переміщеними особами; дітьми, позбавленими батьківського піклування; дітьми, розлученими із сім'єю; жертвами насильства, торгівлі людьми або експлуатації. Закон України «Про охорону дитинства» визначає дитину, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, з урахуванням широкого переліку обставин, зокрема отримання поранень, фізичного, сексуального чи психологічного насильства, викрадення, незаконного переміщення за межі України, незаконного утримання, а також втрати батьківського піклування внаслідок воєнних дій або збройного конфлікту¹²³.

З огляду на зазначене, під час організації профілактичної роботи з дитиною поліцейському ювенальної превенції необхідно враховувати не лише факт учинення адміністративного чи кримінального правопорушення, а й

¹²² Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text>

¹²³ Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>

сукупність обставин, що могли вплинути на формування протиправної поведінки неповнолітнього. Зокрема, необхідно з'ясувати, чи перебувала дитина або її сім'я на території активних бойових дій, чи зазнавала вимушеного переміщення, чи втрачала батьків або інших близьких осіб, чи була розлучена із сім'єю, чи зазнавала насильства або психологічної травматизації, а також чи існує ризик її втягнення у протиправну діяльність дорослими особами.

Таким чином, в умовах воєнного стану дитина, яка вчинила правопорушення, не повинна розглядатися виключно як суб'єкт правопорушення. У кожному конкретному випадку необхідно встановлювати причини та умови, які сприяли формуванню відповідної поведінки, а також визначати, чи не є протиправна поведінка наслідком пережитого дитиною травматичного досвіду, неналежного виконання батьками обов'язків, відсутності належного нагляду або негативного впливу дорослих.

Такий підхід відповідає сучасній моделі захисту прав дитини, відповідно до якої перебування дитини у конфлікті із законом саме по собі може розглядатися як складна життєва обставина. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 585 визначає складні життєві обставини як умови, що негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток дитини, серед яких прямо зазначено перебування у конфлікті із законом, жорстоке поводження, домашнє насильство, залежність, ухилення батьків від виконання обов'язків, а також обставини воєнних дій чи збройних конфліктів¹²⁴.

Важливим елементом такого підходу є функціонування міждисциплінарної команди. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 585, міждисциплінарна команда є командою фахівців, які є працівниками суб'єктів системи захисту прав дітей, що перебувають у складних життєвих обставинах¹²⁵. У практичній діяльності ювенальної превенції це означає необхідність переходу від ізольованого виконання кожним суб'єктом своїх повноважень до узгодженого вирішення конкретної ситуації дитини.

У разі виявлення дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах, залучаються представники служби у справах дітей, центру соціальних служб або іншого надавача соціальних послуг, закладу освіти, закладу охорони здоров'я та інших компетентних суб'єктів залежно від характеру ситуації. При цьому кожен суб'єкт повинен виконувати власні функції, а результати проведених заходів мають враховуватися під час подальшої роботи з дитиною.

Особливого значення набуває взаємодія підрозділів ювенальної превенції зі службами у справах дітей. Саме служби у справах дітей є одним із ключових суб'єктів забезпечення прав та законних інтересів дитини, особливо у випадках, коли дитина залишилася без батьківського піклування, була

¹²⁴ Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах : постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 585. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/585-2020-%D0%BF>

¹²⁵ Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах : постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 585. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/585-2020-%D0%BF>

переміщена з небезпечної території, зазнала насильства або перебуває у складних життєвих обставинах.

В умовах воєнного стану така взаємодія набуває додаткового змісту. Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866, містить спеціальні механізми реагування на ситуації, пов'язані з переміщенням дітей, їх евакуацією, виявленням дітей без належного батьківського піклування та необхідністю забезпечення їх безпеки¹²⁶.

У зв'язку з цим працівник ювенальної превенції під час виявлення дитини без супроводу батьків або інших законних представників повинен забезпечити першочергове з'ясування її особи, обставин перебування без супроводу, наявності батьків чи інших законних представників, можливості встановлення з ними зв'язку та безпечного місця подальшого перебування дитини.

Важливою складовою взаємодії є робота з дітьми, які були евакуйовані із територій активних бойових дій або тимчасово окупованих територій. Евакуація змінює звичне соціальне середовище дитини, може супроводжуватися розлученням із членами сім'ї, втратою житла, зміною закладу освіти та місця проживання. Такі обставини можуть спричинити психологічну нестабільність та підвищити ризик девіантної поведінки.

Тому після переміщення дитини важливо забезпечувати безперервність міжвідомчого супроводу. Якщо до евакуації дитина перебувала на профілактичному обліку, була учасником адміністративного або кримінального провадження чи перебувала під соціальним супроводом, інформація про відповідні обставини повинна передаватися компетентним суб'єктам за новим місцем перебування дитини у встановленому законодавством порядку.

Особливої уваги потребують діти, які перебували на тимчасово окупованих територіях. У таких випадках необхідно враховувати можливий вплив окупаційного середовища, примусову зміну соціального та освітнього середовища, можливе залучення дитини до пропагандистських заходів, психологічний тиск, насильство або інші форми примусу. При цьому сама обставина перебування дитини на тимчасово окупованій території не може бути підставою для автоматичного негативного ставлення до неї або її стигматизації.

Під час роботи з такими дітьми необхідно дотримуватися принципу індивідуалізації. Поліцейському ювенальної превенції доцільно встановлювати конкретні обставини перебування дитини на окупованій території, її вік у відповідний період, умови проживання, наявність або відсутність батьківського піклування, можливий вплив сторонніх осіб та інші обставини, які мають значення для оцінки її поведінки та потреб.

Окремим напрямом взаємодії є забезпечення дитині можливості отримати статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних

¹²⁶ Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини : постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF>

конфліктів. Порядок надання такого статусу визначений постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 р. № 268. Чинна редакція цього Порядку передбачає механізм надання статусу органом опіки та піклування за місцем звернення або за місцем виявлення дитини¹²⁷.

Взаємодія з органами місцевого самоврядування та військовими адміністраціями в умовах воєнного стану також повинна бути спрямована на створення безпечного середовища для дітей. На місцевому рівні можуть визначатися можливості отримання соціальних, психологічних, освітніх, медичних та реабілітаційних послуг, організовуватися евакуаційні заходи, функціонувати центри підтримки внутрішньо переміщених осіб та інші форми допомоги.

З огляду на це, підрозділам ювенальної превенції доцільно підтримувати постійну комунікацію з відповідними структурними підрозділами органів місцевого самоврядування та військових адміністрацій щодо наявних ресурсів громади для допомоги дітям. Така інформація повинна бути доступною працівникам, які безпосередньо здійснюють профілактичну роботу, щоб у разі необхідності дитина могла бути невідкладно направлена до відповідного суб'єкта.

Окрему увагу необхідно приділяти дітям, які втратили одного або обох батьків, мають батьків, зниклих безвісти за особливих обставин, або були розлучені із сім'єю. Відповідно до чинного законодавства такі обставини можуть мати безпосередній вплив на правовий статус та потреби дитини¹²⁸. Для ювенальної превенції це означає необхідність тісної взаємодії зі службами у справах дітей, органами опіки та піклування, органами соціального захисту та іншими суб'єктами.

Особливого значення в умовах війни набуває взаємодія ювенальної превенції із закладами охорони здоров'я. Діти, які пережили бойові дії, можуть мати тілесні ушкодження, травми, розлади поведінки, тривожні або депресивні стани.

Окремим напрямом є протидія домашньому насильству щодо дітей. В умовах воєнного стану фактори, пов'язані з економічними труднощами, вимушеним переміщенням, втратою житла, психологічним напруженням та іншими наслідками війни, можуть підвищувати ризик конфліктів у сім'ї. Тому взаємодія ювенальної превенції з мобільними бригадами соціально-психологічної допомоги, службами у справах дітей, центрами соціальних служб, закладами охорони здоров'я та іншими суб'єктами має здійснюватися максимально оперативно.

У випадках домашнього насильства щодо дитини важливо не обмежуватися притягненням кривдника до передбаченої законом

¹²⁷ Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів : постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 № 268 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/268-2017-%D0%BF>

¹²⁸ Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>

відповідальності. Необхідно одночасно оцінювати безпеку дитини, визначати необхідність її тимчасового вилучення або переміщення у безпечне місце у випадках, передбачених законодавством, забезпечувати доступ до психологічної та медичної допомоги, а також організовувати подальший соціальний супровід.

Окремою проблемою в умовах війни є ризик втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність. Діти можуть використовуватися дорослими особами для виконання завдань, пов'язаних із незаконним переміщенням предметів, передачею інформації, пошкодженням майна, підпалами, поширенням матеріалів, спостереженням за об'єктами або іншими протиправними діями.

У таких випадках під час взаємодії з органами досудового розслідування прокуратурою та Службою безпеки України необхідно встановлювати не лише факт участі дитини у відповідних діях, а й механізм її залучення. Особливо важливо з'ясувати, хто здійснював вплив на дитину, чи використовувалися погрози, обман, матеріальна винагорода, шантаж або психологічний тиск.

Важливою складовою роботи з дітьми у конфлікті із законом є взаємодія з органами пробації. Застосування до неповнолітніх заходів пробації має бути спрямоване на ресоціалізацію, виправлення поведінки та недопущення повторного вчинення правопорушень. У воєнних умовах під час оцінки ризиків необхідно враховувати не лише традиційні криміногенні фактори, але й вимушене переміщення, втрату близьких, психологічну травму, припинення навчання, негативний вплив оточення та інші обставини¹²⁹.

Взаємодія ювенальної превенції та пробації повинна мати системний характер. Доцільним є обмін інформацією в межах законодавчо визначених повноважень щодо поведінки неповнолітнього, його навчання, сімейного оточення, дотримання встановлених обов'язків та результатів проведеної профілактичної роботи.

Не менш важливим напрямом є взаємодія із закладами освіти. Саме освітнє середовище може стати одним із перших місць, де виявляються зміни у поведінці дитини. У період воєнного стану особливого значення набуває виявлення дітей, які систематично пропускають заняття, демонструють агресивну поведінку, перебувають у конфлікті з однолітками або педагогами, зазнають булінгу, мають ознаки психологічної травми чи можуть бути втягнуті у протиправну діяльність.

Тому співпраця ювенальної превенції із закладами освіти повинна включати не лише проведення правопросвітницьких заходів, а й формування механізму раннього виявлення ризиків. Доцільним є проведення спільних нарад із педагогічними працівниками, психологами та соціальними педагогами щодо конкретних випадків, які потребують міжвідомчого реагування.

¹²⁹ Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 № 160-VIII.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19>

Водночас під час такої взаємодії необхідно дотримуватися принципу конфіденційності та недопущення стигматизації дитини. Інформація про перебування неповнолітнього на профілактичному обліку, участь у кримінальному провадженні або інші чутливі відомості не повинна поширюватися серед осіб, які не мають законних підстав для її отримання.

Особливої уваги потребує цифрове середовище. В умовах воєнного стану значна частина спілкування та соціалізації дітей здійснюється через соціальні мережі, месенджери та інші цифрові платформи. Це створює додаткові ризики кібербулінгу, шантажу, сексуальної експлуатації, шахрайства, вербування та втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність.

У зв'язку з цим доцільно посилювати взаємодію підрозділів ювенальної превенції із закладами освіти, підрозділами кіберполіції, психологами, батьками та громадськими організаціями у сфері цифрової безпеки дітей. Профілактична робота має бути спрямована на формування у дітей навичок безпечної поведінки в мережі, розпізнавання маніпуляцій та вербування, а також алгоритмів звернення за допомогою.

Окремого значення набуває протидія торгівлі людьми та експлуатації дітей. В умовах переміщення населення, перетину державного кордону, розлучення дітей із сім'ями та зростання соціальної вразливості ризики експлуатації можуть суттєво підвищуватися. Відповідно до Порядку взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2012 р. № 783, суб'єкти відповідної системи здійснюють взаємодію щодо виявлення, ідентифікації та надання допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми¹³⁰.

У роботі з такими категоріями дітей важливу роль можуть відігравати громадські та міжнародні організації. Вони здатні забезпечувати психологічну допомогу, соціальний супровід, гуманітарну підтримку, юридичні консультації, реабілітаційні та освітні програми. Водночас така співпраця повинна здійснюватися в межах законодавства та не може підміняти виконання державними органами їхніх законодавчо визначених повноважень.

Доцільним є створення на рівні територіальних громад актуального переліку громадських та благодійних організацій, які працюють із дітьми, із визначенням напрямів їх діяльності. Такий перелік може включати організації, які надають психологічну допомогу, юридичні консультації, послуги соціального супроводу, допомогу внутрішньо переміщеним особам, підтримку дітей з інвалідністю, допомогу жертвам насильства та торгівлі людьми.

Одним із ключових принципів міжвідомчої взаємодії має залишатися принцип «найкращих» інтересів дитини. Кожне рішення щодо неповнолітнього повинно прийматися з урахуванням його віку, рівня

¹³⁰ Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми : постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2012 № 783. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/783-2012-%D0%BF>

розвитку, думки дитини, сімейних обставин, стану здоров'я, безпеки та перспектив подальшої соціальної адаптації.

У цьому контексті важливо забезпечити безпосередню участь дитини у вирішенні питань, які стосуються її життя, у формах, що відповідають її віку та рівню розвитку. Під час спілкування працівник ювенальної превенції повинен використовувати зрозумілу дитині мову, не допускати залякування, приниження або тиску та забезпечувати можливість висловити власну позицію.

Важливою умовою ефективної взаємодії є також належний обмін інформацією. Відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» обробка персональних даних повинна здійснюватися для конкретних і законних цілей, а склад та обсяг даних мають відповідати визначеній меті їх обробки¹³¹. Тому під час міжвідомчої взаємодії необхідно передавати лише ті відомості, які необхідні відповідному суб'єкту для реалізації його повноважень та забезпечення захисту прав дитини.

Особливої обережності потребує обмін інформацією про стан здоров'я дитини, факти насильства, сімейні обставини, участь у кримінальному провадженні та інші відомості, поширення яких може спричинити повторну травматизацію або стигматизацію дитини.

Враховуючи зазначене, доцільно запроваджувати локальні алгоритми міжвідомчої взаємодії на рівні територіальних громад. Такі алгоритми повинні визначати послідовність дій суб'єктів у разі виявлення дитини без батьківського піклування, дитини, яка зникла, дитини, евакуйованої з небезпечної території, дитини, яка зазнала насильства та жорстокого поводження.

Алгоритм взаємодії доцільно будувати за принципом: первинне виявлення ризику – оцінка безпеки дитини – невідкладне інформування компетентних суб'єктів – визначення потреб дитини – розподіл завдань між суб'єктами – реалізація заходів допомоги та захисту – контроль результативності – повторне оцінювання потреб.

У разі складних випадків доцільним є проведення міжвідомчих нарад із розглядом конкретної ситуації дитини. За результатами такої наради має визначатися відповідальний суб'єкт, конкретні заходи, строки їх виконання та порядок подальшого контролю. Такий підхід дозволяє уникнути ситуації, коли кожен орган формально виконує окрему дію, але загалом проблема дитини залишається невирішеною.

Необхідно також забезпечувати регулярний аналіз результативності профілактичної роботи. Якщо проведення профілактичних бесід, контроль за поведінкою або інші заходи не призвели до позитивних змін, це повинно бути підставою для перегляду індивідуальної стратегії роботи з дитиною, залучення додаткових спеціалістів та визначення інших способів впливу.

¹³¹ Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>

Отже, в умовах воєнного стану діяльність підрозділів ювенальної превенції повинна базуватися на комплексній моделі взаємодії, у межах якої правоохоронна, соціальна, освітня, медична, психологічна та реабілітаційна складові взаємодоповнюють одна одну. Особливість такої моделі полягає у необхідності одночасного забезпечення безпеки дитини, запобігання правопорушенням, захисту її прав та усунення причин, які зумовлюють ризикову або протиправну поведінку.

Таким чином, основними напрямками вдосконалення взаємодії підрозділів ювенальної превенції з іншими суб'єктами в умовах воєнного стану є: забезпечення обміну інформацією; створення локальних алгоритмів міжвідомчого реагування; розвиток міждисциплінарних команд; забезпечення супроводу дітей під час евакуації або переміщення; своєчасне виявлення дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій; посилення взаємодії з органами пробації; протидія насильству, торгівлі людьми та експлуатації; розвиток співпраці з громадськими та міжнародними організаціями; а також підвищення професійної компетентності поліцейських, які здійснюють роботу з дітьми.

Ефективність зазначеної взаємодії залежить не стільки від кількості проведених спільних заходів, скільки від їх результативності щодо конкретної дитини. Основним критерієм має бути не формальне виконання суб'єктами своїх повноважень, а реальне зниження рівня ризику для дитини, усунення причин її протиправної поведінки, відновлення порушених прав та створення умов для її безпечної соціалізації.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

З врахуванням змісту методичних рекомендацій та результатів опитування 793 поліцейських ювенальної превенції з усіх регіонів України, можна сформулювати такі рекомендації.

1. Діяльність поліцейських ювенальної превенції має бути спрямована на роботу не лише з дітьми у конфлікті із законом, а і на інші категорії дітей у контакті із законом, зокрема потерпілих дітей та дітей-свідків.

2. Поліцейські ювенальної превенції мають керуватись в своїй діяльності положеннями не тільки національного законодавства у сфері захисту прав та інтересів дітей, а й міжнародних та європейських документів, ратифікованих Україною. Поліцейським ювенальної превенції необхідно забезпечувати неухильне дотримання вимог законодавства, зокрема під час реагування на випадки домашнього насильства. Так, у разі якщо дитина постраждала від домашнього насильства, в тому числі стала його свідком, слід обов'язково проводити оцінку ризиків та вживати передбачених законом заходів.

3. Діяльність поліцейських ювенальної превенції спрямована не тільки на реагування на вже вчинені правопорушення, а й на профілактику правопорушень серед дітей, яка охоплює виявлення й усунення причин та умов їх учинення, а також позитивний вплив на поведінку окремої дитини.

4. З метою запобігання потраплянню дітей у конфлікт із законом поліцейські ювенальної превенції мають вживати заходи загальної та індивідуальної профілактики. Загальну профілактику доцільно реалізовувати шляхом планування і проведення заходів у дитячому середовищі, співпраці із закладами освіти, органами місцевого самоврядування, іншими органами та службами у справах дітей. Участь ювенальної превенції в освітньому процесі повинна бути спрямована на роз'яснення прав і обов'язків, попередження булінгу, втягнення дітей у протиправну діяльність, бездоглядності та інших негативних явищ. Водночас поліцейські заходи не можуть використовуватися як засіб публічного покарання або приниження дитини. Індивідуальна профілактична робота проводиться щодо конкретної дитини за наявності підстав, визначених Інструкцією № 1044 (зі змінами). Водночас, поводження з дитиною, яка перебуває у конфлікті із законом, має ґрунтуватися на повазі до її гідності, сприяти реінтеграції та формуванню здатності виконувати конструктивну роль у суспільстві. У роботі поліцейських ювенальної превенції з дітьми у конфлікті із законом необхідно надавати перевагу не каральним, а відновним підходам, спрямованим на усунення обставин, що створюють ризик протиправної поведінки, забезпечення безпеки дитини та недопущення її повторного потрапляння у конфлікт із законом.

5. Під час профілактичної роботи з дітьми у конфлікті і контакті із законом поліцейські ювенальної превенції мають використовувати комплексний підхід, який ґрунтується на взаємодії з іншими органами і службами у справах дітей та охоплює не лише заходи юридичного реагування, а й виховну, психологічну та соціальну підтримку дитини.

6. Поліцейським ювенальної превенції доцільно впроваджувати у роботу поліції з дітьми у конфлікті та контакті із законом позитивний досвід закордонних країн. Законодавство зарубіжних держав щодо роботи з дітьми у конфлікті із законом виходить із того, що відмова від надмірно карального впливу не означає відсутності відповідальності. Дитина повинна усвідомити наслідки поведінки, виконати визначені законом або погоджені заходи та, за можливості, відновити завдану шкоду. Заслужують на увагу інститут попередження неповнолітнього та створення команд з питань правопорушень неповнолітніх (Англія та Уельс); позасудове перенаправлення дітей до програми Halt (Нідерланди); інститут сімейних групових конференцій (Нова Зеландія).

7. Поліцейські ювенальної превенції мають дотримуватись принципів правосуддя, дружнього до дитини, незалежно від того, чи бере дитина участь у кримінальному провадженні, провадженні у справах про адміністративні правопорушення, чи перебуває у контакті з поліцією з інших причин. До таких принципів належать: принцип участі, забезпечення найкращих інтересів дитини, гідності, захисту від дискримінації та верховенства права. Для перевірки дотримання принципів правосуддя, дружнього до дитини, під час роботи з дитиною поліцейський ювенальної превенції може використати такий контрольний перелік питань: чи була вислухана думка дитини; чи враховані її індивідуальні потреби та найкращі інтереси; чи забезпечено повагу до її гідності; чи відсутні ознаки дискримінації; чи дотримані процесуальні права та гарантії; чи є прийняте рішення законним, пропорційним та обґрунтованим.

8. Поліцейським ювенальної превенції слід використовувати сучасні методики опитування дітей, які ґрунтуються на підходах правосуддя, дружнього до дитини, зокрема методику «Зелена кімната» та модель «Барнахус». Слід враховувати, що робота за методикою «Зелена кімната» можлива з дитиною будь-якого процесуального статусу. До проведення опитування дитини доцільно залучати психолога, який має відповідну підготовку щодо роботи з дітьми та не перебуває у конфлікті інтересів стосовно учасників події. Психологи можуть залучатись з центрів соціальних послуг, інших надавачів соціальних послуг, громадських організацій, а також спеціального реєстру. За відсутності спеціально обладнаних приміщень поліцейський ювенальної превенції повинен забезпечити максимально дружні до дитини умови опитування шляхом створення безпечного середовища, використання зрозумілої для дитини комунікації, мінімізації кількості опитувань та залучення необхідних спеціалістів. В основі дружнього до дитини підходу перебуває не приміщення як таке, а професійна поведінка дорослих, які взаємодіють з дитиною. Рекомендується дотримуватись такого орієнтовного алгоритму дій: 1) забезпечити безпечне місце; 2) встановити контакт з дитиною; 3) поінформувати дитину про ролі присутніх; що буде відбуватися; право поставити запитання; можливість зробити перерву; 4) забезпечити участь законного представника; психолога; інших спеціалістів за необхідності; 5) провести опитування відповідно до етапів інтерв'ювання та рекомендацій

стосовно формулювання питань; 6) організувати подальший захист та перенаправлення дитини до необхідних органів та служб.

9. Під час оформлення справ про адміністративні правопорушення поліцейським ювенальної превенції слід уникати типових помилок, зокрема: неналежне оформлення протоколів; неповне встановлення суб'єкта правопорушення; відсутність або недостатність доказової бази; порушення процесуальних строків; відсутність підтвердження повідомлення законних представників; відсутність конкретизації об'єктивної сторони правопорушення; неправильна кваліфікація тощо.

10. Під час роботи з дітьми у контакті та конфлікті із законом поліцейські ювенальної превенції мають забезпечити комплексне поліцейське реагування, обмін інформацією та узгодження дій між різними службами поліції. Поліцейським ювенальної превенції доцільно враховувати, що окремі підрозділи поліції можуть сприймати роботу з дітьми як виключну компетенцію ювенальної превенції та формально дистанціюватися від вирішення відповідних проблем. Водночас забезпечення прав та безпеки дітей є спільним завданням усіх підрозділів Національної поліції України.

11. Під час роботи з дітьми у контакті із законом та дітьми у конфлікті із законом поліцейські ювенальної превенції мають взаємодіяти з іншими суб'єктами захисту прав та інтересів дітей, зокрема зі службами у справах дітей, центрами соціальних служб, закладами освіти, закладами охорони здоров'я, органами пробації, міжнародними та громадськими організаціями. Механізм такої взаємодії може включати обмін інформацією, спільне планування профілактичної роботи, проведення міжвідомчих нарад, створення мобільних груп реагування, ведення обліків дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також реалізацію індивідуальних планів соціального захисту дитини. У разі якщо дитина перебуває на профілактичному обліку в поліції та одночасно в службі у справах дітей або органі пробації, доцільно забезпечувати узгодження з ними заходів індивідуальної профілактики з метою уникнення дублювання заходів та формування єдиного плану роботи з дитиною і сім'єю.

12. Під час роботи з батьками дітей, які перебувають у конфлікті та контакті із законом, поліцейським ювенальної превенції доцільно приділяти особливу увагу формуванню відповідального батьківства, підвищенню правової обізнаності батьків та мотивації до співпраці з іншими органами і службами у справах дітей.

13. Керівникам територіальних органів поліції доцільно вживати заходів щодо недопущення залучення поліцейських ювенальної превенції до виконання невластивих функцій, а також забезпечувати належний рівень кадрового, транспортного та матеріально-технічного забезпечення підрозділів. Значне службове навантаження, нестача працівників та транспортних ресурсів негативно впливають на ефективність роботи з дітьми.

14. У разі залучення поліцейських ювенальної превенції до роботи у складі міждисциплінарних команд доцільно використовувати можливості, передбачені п. 20 Порядку забезпечення соціального захисту дітей, які

перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження. Так, за наявності підстав доцільно ініціювати розгляд на засіданні комісії з питань захисту прав дитини питання щодо обов'язкового надання соціальних послуг або проходження індивідуальних корекційних програм особами, які вчинили домашнє насильство чи жорстоке поводження з дитиною.

15. У разі виникнення складнощів із залученням служб у справах дітей у неробочий час поліцейським ювенальної превенції доцільно винести це питання на розгляд відповідної місцевої координаційної ради з метою вироблення узгодженого алгоритму міжвідомчого реагування. Також доцільно ініціювати перед органами місцевого самоврядування питання щодо створення та забезпечення функціонування програм для осіб, які вчинили булінг; програм для осіб, які постраждали від булінгу чи стали його свідками; програм для кривдників (у разі їх відсутності в громаді).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна рекомендація № 24 (2019) щодо прав дитини в системі правосуддя у справах дітей. URL: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f24&Lang=en
2. Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дитини, 2010 р.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073-10#Text>
4. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
5. Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці №182. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_166#Text
6. Конвенція про обмеження нічної праці дітей та підлітків на непромислових роботах від 29 грудня 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_126#Text
7. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) від 11 травня 2011 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text
8. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення, 2007 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text
9. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
10. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14>
11. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
12. Національна стратегія захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 липня 2025 року № 708-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/708-2025-%D1%80/ed20250714#n42>
13. Порядок забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження: постанова Кабінету Міністрів України від 01 червня 2020 року № 585. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text>
14. Порядок реалізації пілотного проєкту імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність: наказ Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 01

червня 2023 року № 150/445/2077/5/187. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0150905-23#Text>

15. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус: Закон України від 20.11.2012 № 5492-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5492-17#Text>

16. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року № 585. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text>

17. Про запровадження та реалізацію пілотного проекту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність: наказ Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 01.06.2023 № 150/445/2077/5/187. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0150905-23#Text>

18. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 27 квітня 2020 року № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text>

19. Про затвердження Інструкції з організації роботи уповноважених підрозділів Національної поліції України у сфері ювенальної превенції: Наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0926-17#Text>

20. Про затвердження Інструкції з формування та ведення інформаційної підсистеми «Електронний кабінет ювенального поліцейського» інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ МВС України від 27.12.2022 № 855. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0055-23#Text>

21. Про затвердження плану заходів з реалізації Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 листопада 2019 р. № 1335-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1335-2019-%D1%80#n12>.

22. Про затвердження Положення про Національну поліцію: постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#n9>

23. Про затвердження Положення про реєстрацію фізичних осіб у Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків: Наказ Міністерства фінансів України від 29.09.2017 № 822. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1306-17#Text>

24. Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

25. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>
26. Про організацію діяльності приймальників-розподільників для дітей органів Національної поліції України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 03 липня 2017 року № 560. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0926-17#Text>
27. Про охорону дитинства: Закон України № 2402-III від 26.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
28. Про схвалення Національної стратегії захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2028 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 липня 2025 р. № 708-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/708-2025-%D1%80#Text>
29. Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
30. Children in contact with the law. URL: https://www.unicef.org.uk/child-friendly-cities/wp-content/uploads/sites/3/2022/03/6.-Children-in-contact-with-the-law_UNICEF-UK-New-Normal-series.pdf

ГЛОСАРІЙ (ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК)

ДИТИНА – особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше.

ДИТИНА У КОНТАКТІ ІЗ ЗАКОНОМ – дитина, яка перебуває у сфері діяльності юстиції щодо дітей, зокрема дитина у конфлікті із законом, або дитина, яка є потерпілою чи свідком у кримінальному провадженні або у справі про адміністративне правопорушення, або дитина, яка стикається із системою правосуддя у цивільних провадженнях.

ДИТИНА У КОНФЛІКТІ ІЗ ЗАКОНОМ – дитина, яка підозрюється, обвинувачується або визнана винуватою у вчиненні кримінального правопорушення або щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення чи визнана такою, яка вчинила адміністративне правопорушення, або дитина, яка до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною Кримінального кодексу України.

МЕТОДИКА «ЗЕЛЕНА КІМНАТА» – методика, яка застосовується ювенальними поліцейськими для проведення інтерв'ювання (опитування) дитини з урахуванням її вікових та психологічних особливостей в умовах, що мінімізують та не допускають повторної травматизації психіки дитини.

ОПИТУВАННЯ ДИТИНИ – безпосереднє спілкування поліцейського уповноваженого на опитування, слідчого, прокурора, адвоката, судді з метою отримання інформації про обставини правопорушення, жертвою або свідком якого стала дитина або дитини-правопорушник.

ПОЛІЦЕЙСЬКЕ ПІКЛУВАННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ – превентивний поліцейський захід, що застосовується стосовно неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду, з метою забезпечення її прав і свобод та є наслідком передання її батькам, законним представникам або органам опіки та піклування.

ПРАВОСУДДЯ, ДРУЖНЄ ДО ДІТЕЙ – правосуддя, яке доступне, відповідне віку, швидке, добре виконане, адаптоване та націлене на задоволення потреб і прав дитини, яке поважає права дитини, в тому числі права на справедливий судовий розгляд, на участь та розуміння судового розгляду, на повагу до приватного та сімейного життя, честі та гідності.

ПРОФІЛАКТИКА ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД ДІТЕЙ – діяльність, спрямована на виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню дітьми правопорушень, а також позитивний вплив на поведінку окремих дітей на території України, в її окремому регіоні, в сім'ї, на підприємстві, в установі чи організації незалежно від форм власності, за місцем проживання.

ЦЕНТР ЗАХИСТУ ДИТИНИ (ЗА МОДЕЛЛЮ БАРНАХУС) – це міждисциплінарний спеціалізований заклад / структурний підрозділ іншого закладу (відділ, відділення, сектор, дільниця тощо), що створюється для

проведення окремих слідчих (процесуальних) дій, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, в дружньому до дитини середовищі та в умовах, які мінімізують наслідки її травматизації, а також надання комплексної соціальної, психологічної, правничої, домедичної та інших видів допомоги і послуг дітям, які є потерпілими або стали свідками кримінальних правопорушень.

Науково-методичне видання

Берендєєва Анастасія Ігорівна
Богдан Василь Володимирович
Денисова Аліна Володимирівна
Ковальова Олена Володимирівна
Крижановська Олена Володимирівна
Пишина Алла Георгіївна
Сухарєва Анна Олександрівна

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

РОБОТА ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ З ДІТЬМИ У КОНФЛІКТІ ТА КОНТАКТІ ІЗ ЗАКОНОМ

Підп. до друку 30.06.2026. Формат 60x84/16.
Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум.-друк. арк. 4,88. Обл.-вид. арк. 5,54.
Наклад 30 прим.

Надруковано з готового оригінал-макета.

Поліграфічне відділення

Одеського державного університету внутрішніх справ

м. Одеса, вул. Успенська, 1,

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДП № 3507 від 25.06.2009

e-mail rvv@oduvs.edu.ua